

SLOVENŠČINA

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo ◀

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega izpitnega roka **2017**, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo za tisto leto.

ric

Državni izpitni center

PREDMETNI IZPITNI KATALOG ZA SPLOŠNO MATURO – SLOVENŠČINA
Državna predmetna komisija za slovenščino za splošno maturó

Katalog so pripravili:

Darinka Ambrož
Mojca Bavdek
Maja Kosmač Zamuda
Tanja Slemenjak
Brane Šimenc
Polonca Tomaževič
dr. Jerica Vogel
dr. Alojzija Zupan Sosič

Recenzentki:

dr. Boža Krakar Vogel
Marija Končina

Katalog je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 170. seji 21. maja 2015 in se uporablja od spomladanskega izpitnega roka 2017, dokler ni določen novi katalog. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturó, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturó za tisto leto.

© Državni izpitni center, 2015
Vse pravice pridržane.

Izdal in založil:

Državni izpitni center

Predstavnik:

dr. Darko Zupanc

Uredile:

Nataša Hafner
dr. Andrejka Slavec Gornik
Joži Trkov

Oblikovanje in prelom:

Milena Jarc

Ljubljana 2015

ISSN 2232-4518

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	IZPITNI CILJI	6
	2.1 Splošni cilji.....	6
	2.2 Cilji posameznih delov izpita.....	6
3	ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA	8
	3.1 Shema izpita.....	8
	3.2 Tipi nalog in ocenjevanje.....	9
	3.3 Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov.....	10
4	IZPITNE VSEBINE IN CILJI	17
	4.1 Šolski esej.....	17
	4.2 Razčlemba izhodiščnega besedila.....	17
	4.3 Ustni izpit.....	20
	4.4 Temeljni pojmi iz literarne vede in obvezna besedila	22
	4.5 Tematski sklop iz književnosti, izbor književnih besedil in seznam gesel za jezikovne naloge.....	32
5	PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT	33
	5.1 Šolski esej.....	33
	5.2 Razčlemba izhodiščnega besedila.....	38
6	USTNI IZPIT	44
	6.1 Zgradba izpitnega listka – vrste nalog oziroma vprašanj.....	44
	6.2 Primera izpitnega listka	46
7	KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI	48
8	LITERATURA.....	49

1 UVOD

Predmetni izpitni katalog za splošno matura Slovenščina (v nadaljnjem besedilu katalog) vsebuje vse sestavine, ki jih določa Zakon o maturi.

Izpit iz slovenščine spada v skupni del splošne mature. V katalogu so opredeljeni cilji in vsebine izpita, ki temeljijo na veljavnem učnem načrtu¹ ter na sklepih Državne komisije za splošno matura (v nadaljevanju DK SM) o strukturi izpitov in predmetnih izpitnih katalogov, opredeljenih v veljavnem *Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno matura*.

Izpit iz slovenščine je sestavljen iz pisnega (šolski esej in razčlemba izhodiščnega besedila) in ustnega izpita.

Zakon o maturi in podzakonski predpisi zahtevajo zunanje ocenjevanje; temu v celoti sledita prva in druga izpitna pola, ustni izpit pa je ocenjen notranje (glej poglavji 3.1 in 6).

¹ Učni načrt. Slovenščina [Elektronski vir]: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura (560 ur) / avtorji Mojca Poznanovič Jezeršek ... [et al.]. - Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008.
http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/gimnazija/ucni_nacrti.htm

2 IZPITNI CILJI

2.1 Splošni cilji

- Ugotoviti zrelost posameznega kandidata² z zunanjim in notranjim preverjanjem zmožnosti in znanja, zajetih v tem katalogu oziroma v tu navedenih splošnih in delnih ciljih;
- v skladu s cilji pouka kandidate dodatno spodbujati (med pripravami na splošno maturo) k doseganju ravni jezikovnega in književnega znanja in razvijanju zmožnosti, potrebnih za uspešen študij na univerzi, ter jim omogočiti orientacijo za študij;
- zagotavljati standard srednješolske jezikovne in književne kulture ter znanja in zmožnosti, določenih s katalogom za splošno maturo iz slovenščine;
- na podlagi povratnih podatkov vplivati na kakovost pouka na srednjih šolah.

2.2 Cilji posameznih delov izpita

Kandidat svoje zmožnosti in znanje dokazuje:

1. s pisanjem šolskega eseja (razpravljalnega ali razlagalnega/interpretativnega);
2. z usmerjeno razčlenbo izhodiščnega besedila (praviloma neumetnostnega) in s tvorbo krajšega neumetnostnega besedila;
3. z ustnim izpitom pred šolsko izpitno komisijo za splošno maturo.

Pri 1. točki lahko kandidat ob pisanju šolskega eseja o književnih besedilih izbranega tematskega sklopa dokaže:

- svojo zmožnost razpravljanja o književnosti, tj. problemskega, raziskovalnega in ustvarjalnega branja književnih besedil, njihovega primerjanja, vrednotenja in uvrščanja v kontekst;
- svojo zmožnost interpretacije književnih besedil, in sicer tako, da izraža svoje doživljanje, razumevanje, aktualizacijo in vrednotenje besedil.

Pri 2. točki lahko dokaže:

- prepoznavanje okoliščin nastanka izhodiščnega besedila, namena njegovega tvorca in teme izhodiščnega besedila ter razumevanje njegove vsebine;
- zmožnost poimenovalne, skladske, pravorečne, pravopisne, slogovne in metajezikovne razčlenbe izhodiščnega besedila;
- zmožnost prepoznavanja in vrednotenja prvin nebesednega sporazumevanja;
- zmožnost vrednotenja učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila oz. njegovih delov ter zmožnost utemeljevanja svojega mnenja;
- poznavanje ustreznega strokovnega izrazja;
- zmožnost tvorjenja krajšega enogovornega/dvogovornega neumetnostnega besedila.

² V predmetnem izpitnem katalogu uporabljeni samostalniki moškega spola, ki se pomensko in smiselno vežejo na splošna, skupna poimenovanja (npr. kandidat, ocenjevalec), veljajo tako za osebe ženskega kot moškega spola.

Pri 3. točki lahko dokaže:

- zmožnost smiselnega in estetskega branja;
- zmožnost govornega izražanja v knjižnem jeziku in kulturo dvogovora;
- uporabno literarnozgodovinsko in literarnoteoretično znanje ob razlagi predloženega literarnega besedila oziroma odlomka ter pregledno literarnozgodovinsko znanje po veljavnem katalogu oziroma pregledno znanje, razumevanje ter zmožnost kritičnega razmisleka o vlogi in položaju slovenskega jezika v preteklosti in sedanjosti.

3 ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA

3.1 Shema izpita

► Pisni izpit – zunanji del izpita

Izpitna pola	Naslov	Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki ³	Priloge
1	Šolski esej (razpravljalni ali razlagalni/interpretativni) (najmanj 700 besed)	120 minut	50 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik	odlomek (eden ali več) iz izbranih besedil tematskega sklopa iz književnosti oziroma krajša besedila iz tematskega sklopa
2	Razčlemba izhodiščnega besedila	90 minut	30 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik	izhodiščno besedilo
Skupaj		210 minut	80 %			

V jesenskem izpitnem roku je po zaključku pisanja Izpitne pole 1, tj. pred začetkom pisanja Izpitne pole 2, 30-minutni odmor.

► Ustni izpit – notranji del izpita

	Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje
3 vprašanja iz književnosti in jezika ob literarnem/polliterarnem ali kratkem neumetnostnem besedilu.	do 20 minut	20 %	notranje
Skupaj	do 20 minut	20 %	

³ Državna predmetna komisija za splošno maturo (v nadaljnjem besedilu DPK SM) za slovenščino lahko vsako leto ob razpisu tematskega sklopa iz književnosti v soglasju z DK SM predpiše tudi seznam dovoljenih pripomočkov.

3.2 Tipi nalog in ocenjevanje

► Pisni izpit

Izpitna pola (IP)	Tip naloge	Število nalog	Ocenjevanje
1	Naloga odprtega tipa – razpravljalni ali razlagalni/interpretativni šolski esej	Kandidat za pisanje dobi smernice (do 5 postavk).	Vsaka postavka je ocenjena v skladu z navodili za ocenjevanje, ki jih pripravi DPK SM za slovenščino.
Skupaj IP 1		1 naloga	50 točk
	Naloge zaprtega tipa, npr.: <ul style="list-style-type: none">– naloge alternativne izbire (izbira med DA/NE)– naloge izbirnega tipa (podčrtovanje/obkrožanje pravih odgovorov med več odgovori)– naloge povezovanja– naloge s kratkimi odgovori	do 24 nalog	vsaka naloga od 1 do 8 točk
2	<ul style="list-style-type: none">– naloge dopolnjevanja– naloge razvrščanja– naloge korekcije ...		
	Naloge polodprtega tipa – strukturirane naloge z več možnimi ustreznimi odgovori	do 5 nalog	vsaka naloga od 1 do 9 točk
	Naloga odprtega tipa – tvorjenje krajšega neumetnostnega besedila dane besedilne vrste	1 naloga	do 30 točk
Skupaj IP 2		do 30 nalog	120 točk

Navedeni so samo nekateri tipi nalog zaprtega in polodprtega tipa, v Izpitni poli 2 pa se lahko poleg navedenih uporabljajo tudi drugi.

► Ustni izpit⁴

Tip naloge	Ocenjevanje
Glasno branje predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka	3 točke
Vprašanja ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku (usmerjena interpretacija oz. dialog)	7 točk
Pregledna vprašanja iz književnosti ali strukturirana jezikovna naloga ob predloženem besedilu oz. odlomku	7 točk
Govorno nastopanje, uradno pogovarjanje in kultura dialoga	3 točke
Skupaj	20 točk

⁴ Struktura in naloge ustnega izpita so natančneje predstavljene v poglavju 6 Ustni izpit.

3.3 Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov

3.3.1 Deleži taksonomskih stopenj

Taksonomske stopnje	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Ustni izpit	Skupaj
I.	poznavanje in problemska obravnava izhodiščne teme s pripovedovanjem, z opisovanjem in označevanjem	dobesedno razumevanje, poznavanje dejstev, teorij, postopkov, prepoznavanje	obnavljanje, znanje, poznavanje dejstev, pravil	20–30 %
II.	poznavanje in problemska obravnava izhodiščne teme z vzročno-posledičnim razvijanjem, dokazovanjem trditev in razlaganjem ter s posploševanjem primerjalnih ugotovitev	razumevanje s sklepanjem; uporaba, preoblikovanje, razlaganje, prenos znanja, analiza, razčlenjevanje	povzemanje, uporaba znanja, analiza, razlaga razmerij, primerjava, preoblikovanje ...	50–60 %
III.	poznavanje in problemska obravnava izhodiščne teme z razlaganjem in utemeljevanjem vrednostnih meril	ustvarjalno oz. kritično razumevanje; sinteza, ocenjevanje z utemeljevanjem, ustvarjalna uporaba	ocenjevanje z utemeljevanjem, aktualizacija, uporaba znanja v novih primerih ...	20–30 %
Skupaj	50 %	30 %	20 %	100 %

3.3.2 Merila ocenjevanja posameznih delov izpita

PISNI IZPIT

► Izpitna pola 1

Šolski esej se ocenjuje celostno in analitično.

1. Merila za celostno ocenjevanje

Opis ocenjevanja	Merila
nezadostno	Med vsebino besedila in izhodiščno temo ni smiselne povezanosti. Vsebina besedila je sicer bolj ali manj povezana s temo, vendar je kakovost ubeseditve na tako nizki ravni, da ne ustreza standardu splošne mature. Besedilo obravnava naslovno temo zelo poenostavljeno, poznavanje snovi je skopo in površno. Veliko je napačnih ali nebistvenih podatkov, ki se ne zahtevajo, ni pa relevantnih. Veliko je različnih ali ponavljajočih se enakih pravopisnih in slovničnih napak. Kandidat ne obvlada tvorbe zahtevnejših povedi in pravil nadpovedne skladnje oziroma jih obvlada zelo slabo. Besedilo ni niti vsebinsko (notranja zgradba) niti zunanje (odstavki) ustrezno razčlenjeno.
zadostno	Poznanje snovi je skopo: gre samo za obnavljanje vsebine književnih besedil in reprodukcijo študijskega gradiva. Kandidatovo faktografsko znanje je sicer zadovoljivo (ni večjih vsebinskih napak), navedenih pa je tudi precej nebistvenih podatkov. Analitičnega pristopa z razlaganjem ni, morebitno vrednotenje je na ravni doživljajskega opisa. Morebitna primerjava literarnih sestavin je poenostavljena, površna.

Zunanja zgradba ne ustreza v celoti notranji. Pogoste so nepotrebne ponovitve že povedanega.

Besedišče je revno in stereotipno, nefunkcionalno ga dopolnjujejo nerazumljeni ali slabo razumljeni literarnovedni in drugi strokovni izrazi. Precej je jezikovnih napak, vendar so grobe napake redkejše od lažjih.

- dobro Vsebina šolskega eseja je povezana z naslovno temo. Kandidat snov pozna in jo razume, vendar so mogoče vrzeli v faktografskem znanju. Obravnavanje teme je večinoma neproblemsko, prevladuje urejena reprodukcija študijskega gradiva (z obnavljanjem vsebine književnih besedil). Vrednotenje je večinoma na ravni doživljajskega opisa. So pa tudi poskusi primerjave in analize. Besedilo je koherentno in ustrezno kompozicijsko členjeno. Prevladuje smiselna povezava odstavkov. Raba strokovnih izrazov ni vedno povsem ustrezna, izražanje v celoti pa je logično. Kandidat obvlada poglavitna pravila nadpovedne skladnje. V besedilu so posamezne slovnične in pravopisne napake, vendar hujših napak skoraj ni oziroma se ne ponavljajo.
- prav dobro Kandidat snov pozna in razume. K naslovni temi pristopa problemsko. Pri primerjavi literarnih prvin se opira na študijsko gradivo in zmore priti do samostojnih sklepov (sinteze). Svoje trditve logično izpeljuje. Zmožen je zavzeti utemeljeno osebno stališče do obravnavane problematike. Besedilo je koherentno in prepričljivo, posamezne prvine so lahko izvirne (npr. kak domislek, subjektivna besedna zveza itd.), kompozicijsko je ustrezno členjeno. Tërmini so večinoma ustrezno uporabljeni. Kandidat obvlada tudi zapletene zložene povedi. Njegovo pisno izražanje je tekoče, jasno, logično in jedrnato. Besedilo vsebuje nekaj lažjih jezikovnih napak.
- odlično Obravnavanje izhodiščne teme je zanimivo, prepričljivo, zrelo, včasih tudi izvirno. Kandidat pristopa k njej z več različnih gledišč (svojih ali strokovnih), z argumenti. Izpeljuje ustrezne zaključke. Obvlada primerjavo z analizo, sintetiziranje in vrednotenje. Besedilo je koherentno, njegova zgradba je ustrezna, včasih tudi izvirna (npr. kompozicijski efekti). Besedišče je bogato, vsebuje tudi subjektivne (izvirne) besedne zveze, ki so funkcionalno povezane z literarnovednimi termini. Kandidat obvlada tudi zahtevna skladenjska in besedilotvorna pravila. Jezikovnih napak skoraj ni.

Celostno ocenjevanje je kontrolna metoda, ne pa temeljni način za določanje števila točk.

2. Merila za analitično ocenjevanje

I. Razpravljalni šolski esej

A) Vsebina (do 30 točk):

- povezanost z izhodiščno temo,
- kakovost problemske obravnave snovi: primerjanja, razčlenjevanja, sploševanja, utemeljevanja trditev in vrednotenja.

B) Jezik (do 20 točk):⁵

1. Jezikovna pravilnost (do 8 točk):

- neustrezna raba ločil in druge pravopisne napake,
- raba neustreznih besednih oblik,
- pomensko neustrezna raba besed, neustrezno tvorjene besede,

⁵ Pri posameznih postavkah so zaradi lažjega točkovanja navedene jezikovne napake oziroma neustreznosti.

- neustrezno tvorjena poved,
- neustrezno pomensko razmerje med stavki in povedmi,
- neustrezno oblikovno razmerje med stavki in povedmi.

2. Slog (do 6 točk):

- neutemeljena raba slogovno zaznamovanih besed in oblik ter stavčnih konstrukcij,
- neupoštevanje drugih načel uspešnega sporočanja.

3. Zgradba (do 6 točk):

- neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo (do –2),
- neupoštevanje obsega (najmanj 700 besed),
- nepovezanost sestavin besedila (brez naslova, uvoda ali zaključka, vsebinska nepovezanost odstavkov; do –4).

Navedena merila za ocenjevanje šolskega eseja veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Ocenjevanje nalog z manj kot 600 besedami:

- a) vsebina: točke so dodane po točkovniku,
- b) jezik: število možnih točk za jezikovno pravilnost (8 točk), slog (6 točk) in zgradbo (6 točk) se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
450–599	6	5	5
300–449	4	4	4
150–299	2	2	1
pod 150	1	1	0

Če pri vsebini ali jeziku kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

II. Razlagalni/interpretativni šolski esej

A) Vsebina (do 30 točk):

- povezanost z izhodiščno temo,
- zanimivost in izvirnost ubeseditve doživetja,
- kakovost ciljnih ravnin razlage besedil: prepoznavanja, poimenovanja, razumevanja pomena in vloge sestavin, vrednotenja in uvrščanja/umestitve.

B) Jezik (do 20 točk).⁶

1. Jezikovna pravilnost (do 8 točk):

- neustrezna raba ločil in druge pravopisne napake,
- raba neustreznih besednih oblik,
- pomensko neustrezna raba besed, neustrezno tvorjene besede,
- neustrezno tvorjena poved,
- neustrezno pomensko razmerje med stavki in povedmi,
- neustrezno oblikovno razmerje med stavki in povedmi.

2. Slog (do 6 točk):

- neutemeljena raba slogovno zaznamovanih besed in oblik ter stavčnih konstrukcij,

⁶ Pri posameznih postavkah so zaradi lažjega točkovanja navedene jezikovne napake oziroma neustreznosti.

- neupoštevanje drugih načel uspešnega sporočanja.

3. Zgradba (do 6 točk):

- neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo (do –2),
- neupoštevanje obsega (najmanj 700 besed),
- nepovezanost sestavin besedila (brez naslova, uvoda ali zaključka, vsebinska nepovezanost odstavkov; do –4).

Navedena merila za ocenjevanje šolskega eseja veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Ocenjevanje nalog z manj kot 600 besedami:

- vsebina: točke so dodane po točkovniku,
- jezik: število možnih točk za jezikovno pravilnost (8 točk), slog (6 točk) in zgradbo (6 točk) se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
450–599	6	5	5
300–449	4	4	4
150–299	2	2	1
pod 150	1	1	0

Če pri vsebini ali jeziku kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

► Izpitna pola 2

- Vsaka naloga v Izpitni poli 2 – **razčlembi izhodiščnega besedila** je ocenjena z določenim številom točk glede na vsebinsko in spoznavno zahtevnost ter jezikovno pravilnost in zgradbo v skladu z navodili za ocenjevanje, ki jih pripravi DPK SM za slovenščino.
- **Tvorba krajšega neumetnostnega besedila** dane besedilne vrste se oceni po postavkah: zgradba, vsebina, jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost.
- Jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost se pri vseh vrstah besedil ocenjujeta enako (oboje do 5 točk). Če besedilo obsega manj kot polovico spodnje meje zahtevanega števila besed, se jezikovna pravilnost in slog ovrednotita z do 2 točkama.
- V skladu z učnim načrtom se zaradi vsebinsko-zgradbenih razlik nekoliko razlikuje delež točk, s katerim sta ocenjeni postavki zgradba in vsebina pri besedilih različnih vrst. Tako je
 - pri uradnih besedilih, javnih vabilih, javnih pozivnih (npr. vabilu) in povezovalnih besedilih (npr. opravičilo, zahvala) zaradi natančnejše določenosti zgradbenih sestavin in večje vnaprejšnje predvidljivosti vsebine za zgradbo predvidenih 20–30 % točk, za vsebino 30–35 % točk;
 - pri publicističnih in strokovnih besedilih za zgradbo predvidenih 10–15 % točk, za vsebino pa 40–50 % točk.

USTNI IZPIT

Kandidat lahko pri ustnem izpitu doseže 20 točk, kar predstavlja 20 % celotnega izpita iz slovenščine. Ustni izpit se oceni na podlagi opisnikov oz. kriterijev, ki jih pripravi DPK SM za slovenščino.

Merila za ocenjevanje

A) Glasno branje predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka (do 3 točke)

- 0 točk: a) Kandidat zavrne glasno branje.
b) Kandidat ne bere smiselno in razločno. Številne glasove ali cele besede izgovarja malomarno ali jih izpušča. Pri branju se mu pogosto zatika.
c) Kandidat ne upošteva pravorečne norme (izgovor po črki, neustrezna kakovost in kolikost samoglasnikov, neustrezno naglasno mesto, neustrezen izgovor soglasniških različic).
- 1 točka: Kandidat bere smiselno, vendar ne upošteva pravorečne norme v celoti. Dela napake pri členitvi s premori, poudarjanju in intonaciji.
- 2 točki: Kandidat bere smiselno in razločno, večinoma upošteva pravorečno normo – tudi členitev s premori, poudarek, intonacijo, hitrost govorenja in register.
- 3 točke: Kandidat bere smiselno, razločno in tekoče; upošteva pravorečno normo – tudi členitev s premori, poudarek, intonacijo, hitrost govorenja, register in barvo (besedilo skuša tudi estetsko interpretirati).

Dodatna navodila:

1. Na izpitnem listku z Brižinskimi spomeniki ali drugimi predknjižnimi besedili kandidat glasno bere prevod v sodobno slovenščino.
2. Pri slovenskih starejših knjižnih besedilih (npr. Trubar, Svetokriški, Linhart) zadošča za 3 točke tekoče, razločno in smiselno branje.
3. Kandidatu s posebnimi potrebami s težjo govorno motnjo, ki je v skladu s sklepom DK SM oproščen glasnega branja, priznamo točke po posebnem postopku (gl. poglavje 7 Kandidati s posebnimi potrebami, Ocenjevanje ustnega izpita pri kandidatih s posebnimi potrebami s težjo govorno motnjo).
4. Kandidatu s posebnimi potrebami z lažjo govorno motnjo, ki ima v skladu s sklepom DK SM prilagoditve pri ocenjevanju ustnega izpita, se pri glasnem branju ne upošteva zatikanja oziroma jecljanja in mu na podlagi njegovega branja priznamo od 1–3 točke.

B) Vprašanja ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku (do 7 točk)

- 0 točk: a) Kandidat ne odgovarja.
b) Kandidatov poskus povzetka oz. opredelitve teme in sporočila besedila, predstavitev avtorja ter razlage besedila je neustrezen, umestitev napačna.
- 1 točka: Kandidat z učiteljevo pomočjo deloma povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo ter predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje.
- 2 točki: Kandidat deloma samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja ter ga z učiteljevo pomočjo umesti v sobesedilo/obdobje.
- 3 točke: Kandidat večinoma samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje; poskus razlage z učiteljevo pomočjo je deloma ustrezen.
- 4 točke: Kandidat večinoma samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje; poskus razlage z učiteljevo pomočjo je večinoma ustrezen.
- 5 točk: Kandidat samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje. Deloma samostojno razloži besedilo in poimenuje njegove oblikovno-kompozicijske sestavine; do besedila se skuša opredeliti.

- 6 točk: Kandidat samostojno, jasno in prepričljivo povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje; samostojno ugotavlja, poimenuje in medsebojno povezuje poglavitne zgradbene in slogovne posebnosti ter se do besedila opredeljuje.
- 7 točk: Kandidat samostojno, jasno in prepričljivo povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje; samostojno ugotavlja, poimenuje in medsebojno povezuje poglavitne zgradbene in slogovne posebnosti ter se do besedila opredeljuje. Navaja dodatne primere in kaže suvereno obvladovanje vsebine.

C) Pregledna vprašanja iz književnosti ali strukturirana jezikovna naloga ob predloženem besedilu oz. odlomku (do 7 točk)

- 0 točk: a) Kandidat ne odgovarja.
b) Povsem zmeden poskus obnove snovi, podatki napačni.
- 1 točka: Kandidat s pomočjo dodatnih vprašanj navede nekaj pravih bistvenih podatkov o obravnavanem pojmu/pojavu.
- 2 točki: Delna reprodukcija znanja o obravnavanem pojmu, ki vsebuje bistvene podatke; dodatna vprašanja kandidatu ne pomagajo pri razlagi in reševanju oz. komentarju/vrednotenju konkretnega problema.
- 3 točke: Kandidat s pomočjo učiteljevih dodatnih vprašanj reproducira znanje/opredeli obravnavani pojem ter delno razloži/analizira konkretni problem. Razlaga in analiza sta splošni, brez natančne in pravilne uporabe terminologije.
- 4 točke: Kandidat samostojno opredeli obravnavani pojem (povzemanje z lastnimi besedami) ter s pomočjo učiteljevih dodatnih vprašanj razloži in analizira izbrani problem.
- 5 točk: Predstavitev obravnavanega pojma/pojava je natančna in zajema bistvo. Kandidat samostojno razloži in analizira izbrani problem. Odgovori so zanesljivi in terminološko pravilni.
- 6 točk: Opredelitev je povsem ustrezna in brez vrzeli, razlaga oz. analiza konkretnega problema jasna, odgovarjanje samostojno, zanesljivo, terminološko pravilno in brez zastranitev. Učiteljeva pomoč ni potrebna. Kandidatov vrednotenjski komentar oz. reševanje problema je splošno/klišejsko/povzeto po učbeniku oz. utemeljeno samo s primeri iz učbenika.
- 7 točk: Opredelitev in razlaga (analiza) obravnavanega pojma/pojava sta povsem ustrezni in natančni ter izhodišče za samostojno posredovanje odgovorov. Kandidat odgovarja gladko, jasno in odgovore povezuje v smiselno zaokroženo celoto. Pri tem uporablja ustrezno terminologijo. Navaja dodatne primere in svoje dokaze ter kaže suvereno obvladovanje vsebine. Napake nastanejo le zato, ker išče izvirne rešitve, ki presegajo postavljene zahteve.

Č) Govorno nastopanje, uradno pogovarjanje in kultura dialoga (do 3 točke)

Če kandidat pri vprašanjih iz književnosti ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu in pri preglednih vprašanjih iz književnosti ali jezika samo molči ali če zavrne odgovarjanje, ne dobi pri tej postavki nobene točke.

Za bolj ali manj ustrezne odgovore na vsaj eno izmed nalog (jezik, književnost) pa lahko doseže do 3 točke, četudi pri kateri drugi nalogi jasno izjavi, da nanjo kljub dodatnim vprašanjem ne zna odgovoriti.

- 0 točk: Kandidat odgovarja mimo vsebine nalog in se kljub opozorilom ali dodatnim vprašanjem ne osredini na pričakovano vsebino.
- 1 točka: Kandidat odgovarja vsebinsko deloma ustrezno, vendar ga učiteljeva dodatna vprašanja pogosto zmedejo in nanje ne odgovori smiselno. Govori v pretiranih in nedokončanih povedih, s številnimi slovničnimi in pravorečnimi napakami, njegovi besedna in nebesedna govornica ne ustrezata izpitnemu položaju.

- 2 točki: Kandidat odgovarja v okviru pričakovane vsebine in deloma samostojno. Vendar:
se ne odziva povsem ustrezno na dodatna vprašanja, pri njih se zmede (za ustrezen odziv na vprašanje se šteje odgovor – vsebinsko ne nujno pravilen – ali pa jasna izjava, da vprašanja ne razume ali da nanj ne zna odgovoriti, lahko tudi prošnja za ponovitev vprašanja);
ali pa
govori z zatikanjem ter z nekaj slovničnimi in pravorečnimi napakami in mašili (vpliv pokrajinskega pogovornega jezika), njegovi besedna in nebesedna govorica le deloma ustrezata izpitnemu položaju.
- 3 točke: Kandidat odgovarja na vprašanja razločno in tekoče, njegove replike so koherentne, brez nepotrebne ponavljanja in skoraj brez jezikovnih napak (pri morebitnem spodrsaljaju se takoj sam popravi oziroma opraviči). Tudi na dodatna vprašanja se odziva govorno tekoče, pravilno in ustrezno, prvi hip lahko tudi z jasnim priznanjem, da dodatnega vprašanja ne razume, ali s prošnjo za njegovo ponovitev oziroma za potrditev svoje preformulacije (smiselne razlage) dodatnega vprašanja, npr.: „Če sem dodatno vprašanje prav razumel/-a, je treba razložiti razliko med prvotno in drugotno zaznamovanostjo besed v priloženem besedilu. Se morda motim?“ Njegovi besedna in nebesedna govorica ustrezata izpitnemu položaju.

Če kandidat pri vsebinskih vprašanjih (2. in 3. naloga) ne dobi nobene točke, je tudi skupno število točk pri ustnem izpitu 0.

3.3.3 Končna ocena izpita

Končna ocena izpita na splošni maturi je seštevek odstotnih točk vseh treh delov izpita (izpitnih pol 1 in 2 ter ustnega izpita). Državna komisija za splošno maturo na predlog DPK SM za slovenščino določi merila, kako se iz uspeha, izraženega v odstotnih točkah, določi uspeh na ustrezno povišani lestvici od nezadostno (1) do odlično (8). Način pretvorbe odstotnih točk v ocene je enak za spomladanski in jesenski izpitni rok.

4 IZPITNE VSEBINE IN CILJI

Na splošni maturi iz slovenščine se bodo preverjale obvezne vsebine učnega načrta tega predmeta.

4.1 Šolski esej

Ob pisanju šolskega eseja o besedilih izbranega tematskega sklopa kandidat:

v razpravljalnem šolskem eseju dokaže,

- da pozna besedila, avtorje, obdobja in poetiko znotraj predpisane tematike,
- da je na podlagi predpisanega tematskega sklopa iz književnosti zmožen predstavljati, povzemati, razčlenjevati, primerjati, razvrščati, pojasnjevati, povezovati in posploševati spoznanja o književnih pojavih,
- da je zmožen samostojno vrednotiti prebrana besedila in utemeljevati trditve,
- da pozna primerne strokovne vire,
- da zna uporabljati ustrezno strokovno izrazje,
- da zna esejsko besedilo ob predloženih smernicah oblikovati koherentno, jasno, jedrnato in jezikovno pravilno,
- da si pri izražanju prizadeva za izviren in živ slog,
- da je ustrezno kulturno razgledan;

v razlagalnem/interpretativnem šolskem eseju v skladu s postavljenim naslovnim problemom dokaže, da je zmožen poglobljeno brati in razlagati krajša literarna besedila oziroma odlomke, to je,

- da prepozna tipične vsebinske in oblikovne posebnosti danih besedil,
- da te posebnosti ustrezno poimenuje,
- da razlaga svoje doživljanje in razumevanje njihovega pomena in vloge ter besedila vrednoti,
- da zna besedila na podlagi njihovih značilnosti uvrstiti v širše sobesedilo oziroma v literarnozgodovinske okoliščine, znane iz učnega načrta,
- da je zmožen svoje besedilo oblikovati sklenjeno (koherentno), s smiselnim zaporedjem trditev in presoj ter jezikovno pravilno.

4.2 Razčlemba izhodiščnega besedila

Kandidat prebere enogovorno/dvogovorno izhodiščno besedilo:

- publicistično besedilo (npr. poročilo, reportažo, portret/predstavitev osebe, intervju, komentar),
- strokovno besedilo (npr. strokovni/poljudnoznanstveni članek, predstavitev kraja/države, postopka, naravnega pojava, zakon/upravno odločbo, oceno, esej),
- uradni dopis ali javno obvestilo, javno pozivno (npr. vabilo) ali povezovalno besedilo (npr. zahvalo, opravičilo),
- besedilo ekonomske ali politične propagande.

Razčlenjuje prebrano besedilo, in sicer:

- določi vrsto besedila/besedilno vrsto in prepozna njene značilnosti,
- določi okoliščine njegovega nastanka,
- določi namen tvorca besedila,
- določi temo besedila in podteme/ključne besede ter bistvene podatke,
- določi prevladujoče pomensko razmerje v besedilu,
- določi prevladujoči način razvijanja teme,
- določi vlogo in pomen danih besed, povedi, delov povedi ... iz besedila, nebesednih delov besedila ter nebesednih spremljevalcev pisanja.

Ob prebranem izhodiščnem besedilu in njegovi razčlembi dokazuje:

- poimenovalno zmožnost
 - razloži besede in besedne zveze in jih zna uporabiti v novi povedi,
 - predstavi pomene večpomenskih besed in jih ponazori v novih povedih,
 - besedam iz izhodiščnega besedila poišče sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine ali iz istega tematskega polja,
 - prevzete besede zamenja z domačimi ustreznici ter vrednoti vlogo domačih in prevzetih besed,
 - razloži frazeme in jih uporabi v novi povedi,
 - nadomesti prosto besedno zvezo s frazemom in obratno,
 - prepozna poimenovalne napake v izhodiščnem besedilu, jih odpravi in pojasni svoje popravke;
- skladenjsko zmožnost
 - vrednoti pomensko, besedno, aktualnostno in oblikovno pravilnost povedi in zvez povedi iz izhodiščnega besedila, prepozna skladenjske napake (npr. napačno pomensko razmerje v povedi ali zvezi povedi, neustrezni naveznik v povedi ali zvezi povedi, napačno razvrščene besede ali dele povedi, napačne oblike besed), jih odpravi in pojasni svoje popravke,
 - razloži povedi iz prebranega besedila, jih pretvarja v skladenjsko preprostejše ali zahtevnejše povedi,
 - pretvori skladenjsko podstavo v tvorjenko oziroma tvorjenki določi skladenjsko podstavo,
 - tvori skladenjsko pravilne odgovore (krajša besedila),
 - tvori enostavčne povedi,
 - razširi enostavčno poved v večstavčno,
 - strne večstavčno poved v enostavčno,
 - tvori priredno in podredno zložene povedi,
 - opazuje zaporedje besed in delov povedi ter odpravi napake in utemelji popravke,
 - odpravi neustrezno ponavljanje besed v zvezah povedi,
 - združuje zveze povedi s ponovljenimi prvinami v povedi s prilastkovim odvisnikom, te pa strne v povedi s polstavki, z desnimi in levimi prilastki,
 - trpni stavek pretvori v tvornega in obratno,
 - poroča o prvotnem dogodku na različne načine (s ponavljanjem prvotnega besedila, z obnavljanjem le-tega ali s povzemanjem njegove teme),
 - premi govor pretvori v odvisnega ali obratno;

- pravorečno zmožnost
 - primerja knjižni in neknjižni izgovor besed, besednih zvez ali povedi in opiše/zapiše pravilni knjižni izgovor;
- pravopisno zmožnost
 - vrednoti pravilnost zapisa besed, odpravi in pojasni popravke,
 - v povedih odpravi napačno rabo ločil in svoje popravke utemelji,
 - tvori pravopisno pravilne odgovore;
- slogovno zmožnost
 - vrednoti slogovno ustreznost besedila, prepozna slogovne napake v njem, jih odpravi in pojasni popravke,
 - vrednoti slogovno ustreznost besed/besednih zvez/povedi v besedilu, odpravi napake in utemelji popravke,
 - prepozna in ovrednoti okoliščine rabe slogovno zaznamovanih besed,
 - tvori slogovno ustrezne odgovore,
 - prepozna in uporablja ustrezno jezikovno zvrst;
- zmožnost nebesednega sporazumevanja
 - v besedilu opazuje nebesedne spremljevalce (nebesedni jezik), prepozna njihovo vlogo in vrednoti njihovo učinkovitost ter ustreznost;
- metajezikovno zmožnost
 - poimenuje vrsto izhodiščnega besedila in utemelji odgovor z navajanjem značilnosti besedilne vrste,
 - po vrednotenju učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila utemelji svoje mnenje s strokovnimi argumenti,
 - poišče tvorjenke, jim določi sestavo (podstavo, vrsto obrazil), zapiše tvorjenko na podlagi dane skladske podstave, določi besedotvorno vrsto in skladske podstave,
 - predstavi strategije sprejemanja besedila in jih ponazori s svojimi zgledi,
 - v besedilu najde zahtevano slovnično prvino (npr. samostalnik) in utemelji svojo rešitev,
 - zahtevano jezikovno prvino poimenuje s strokovnim izrazom in predstavi njene pomenske, oblikovne, slogovne ... značilnosti,
 - v povedi podčrta stavčne člene ter predstavi njihovo vlogo, vprašalnico, obliko in sestavo,
 - v večstavčni povedi določi število stavkov,
 - v večstavčni povedi določi osnovni in dopolnjevalni stavek,
 - predstavi vlogo dopolnjevalnih stavkov,
 - poimenuje vrsto razmerja med stavki,
 - v podredno zloženi povedi navede tudi vrsto odvisnikov,
 - s simboli predstavi stavčno sestavo povedi.

Tvori enogovorno/dvogovorno besedilo naslednje vrste:

- uradne dopise in javna besedila (npr. zahvalo, opravičilo, vabilo, prošnjo, prijavo, pritožbo),
- publicistična besedila (npr. poročilo/novico, reportažo, portret/predstavitev osebe, intervju, komentar),

- strokovna besedila (npr. predstavitev kraja/države, postopka, naravnega pojava; zapisnik, oceno).

Pri tem

- izkaže poznavanje značilnosti besedilne vrste, svojo jezikovno (poimenovalno, skladijsko, pravopisno) in slogovno zmožnost ter zmožnost nebesednega sporočanja,
- upošteva faze sporočanja, merila besedilnosti (smiselnost, sovisnost in zaokroženost), načela uspešnega sporočanja ter notranjo in zunanjo členjenost,
- opremi besedilo z naslovjem in ustreznimi nebesednimi dopolnili,
- tvori ustrezno, razumljivo, učinkovito in jezikovno pravilno besedilo.

4.3 Ustni izpit

Kandidat med glasnim branjem predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka in med odgovarjanjem na vprašanja:

- uresničuje načela tekočega, smiselnega in estetskega branja (knjižna izreka glasov, pravilno naglaševanje, vezani izgovor ...),
- načela kulturnega govornega nastopanja in pogovarjanja,
- svoj izgovor pojasni (npr. pokrajinske ali individualne posebnosti – vlogo govoril), ovrednoti ter odpravi morebitne napake.

Pri vprašanjih ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku kandidat lahko dokaže zmožnost razlage in umestitve predloženega besedila⁷ tako,

- da povzame besedilo/predstavi njegovo temo in sporočilo,
- da besedilo umesti v sobesedilo, če gre za odlomek,
- da ugotavlja, poimenuje, medsebojno povezuje pogloblitve slogovne in zgradbene posebnosti, navedene med prvinami za interpretacijo,
- da opredeli njegovo vrstno-zvrstno pripadnost,
- da besedilo umesti v prostor in čas,
- da pozna njegovega avtorja in temeljne kulturnozgodovinske okoliščine nastajanja besedila,
- da se opredeljuje do besedila.

Pri preglednih vprašanjih iz književnosti ali jezika pa še:

- pri preglednih vprašanjih iz književnosti pokaže pregledno poznavanje obdobij in smeri ter književnih vrst in zvrsti od starega veka do sodobne književnosti, tako da
 - predstavi temeljne značilnosti literarnozgodovinskih obdobij, smeri, poetik avtorjev,
 - ponazori temeljne značilnosti literarnih obdobij z obravnavanimi literarnimi deli,
 - predstavi temeljne značilnosti literarnih zvrsti/vrst,
 - razloži razvoj literarnih zvrsti/vrst skozi čas in primerja njihove značilnosti v različnih obdobjih,

⁷ Kadar je v okviru ene enote v predmetnem izpitnem katalogu (poglavje 4.4) več izbirnih možnosti, je na izpitnem listku več besedil.

- primerja bistvene razvojne značilnosti slovenske književnosti in kulture z razvojnimi značilnostmi drugih književnosti in kultur,
- vrednoti in aktualizira vlogo/pomen posameznih in splošnih literarnih pojavov s stališča osebne in družbene izkušnje;
- pri preglednih vprašanjih iz jezika
 - razloži razne vloge jezika (jezik kot sredstvo sporazumevanja, materni, drugi in tuji jezik, uradni in državni jezik),
 - predstavi vlogo maternih jezikov v R Sloveniji in EU,
 - razloži problem rabe maternega jezika v zamejstvu, izseljenstvu, na narodno mešanih območjih in pri priseljencih,
 - pojasni večplastnost/raznovrstnost slovenščine (opredeli socialne zvrsti, določi okoliščine njihove rabe, predstavi narečne skupine in interesne zvrsti),
 - predstavi indoevropsčino, osnovne jezikovne družine v Evropi in navede njihove pomembnejše jezike,
 - predstavi praslovanščino, navede slovanske jezikovne skupine in opiše položaj slovenščine med njimi,
 - predstavi razvoj slovenščine in prve zapise v slovenskem jeziku (rokopise),
 - predstavi narodnostno-jezikovna prizadevanja tistih Slovencev, ki so pomembno prispevali k oblikovanju, ohranjanju in razvijanju slovenskega knjižnega jezika (nastanek slovenskega knjižnega jezika in prvih knjig, razvoj jezika od 18. stoletja do danes),
 - predstavi razvoj slovenske pisave.

4.4 Temeljni pojmi iz literarne vede in obvezna besedila

Procesnorazvojni cilji književnega pouka (razvijanje zmožnosti branja in interpretiranja književnih besedil; razvijanje splošne sporazumevalne zmožnosti; pridobivanje književnega znanja; širjenje spoznanj o književnosti, kritična aktualizacija ter uvrščanje književnih besedil v širši kulturnorazvojni kontekst) se uresničujejo ob obveznih besedilih in temeljnih pojmi iz literarne vede (Učni načrt 2008).

Temeljni pojmi iz literarne vede

Obvezna besedila

LITERARNE VEDE

Literarnointerpretativne prvine:

- bralec, branje, literarno branje, avtor;
- književnost kot besedna umetnost, prvine literarnosti;
- književnost in druge umetnosti;
- književnosti in kultura, pomen književnosti v sodobnem svetu.

Besedila iz posameznih literarnih obdobj.

Književne zvrsti (lirika, epika, dramatika; visoka/elitna, množična – žanri; mladinska, za odrasle, časovne zvrsti; nacionalna, prevodna).

Poglavitni pojmi književne zgradbe in sloga.

ANTIČNA KNJIŽEVNOST

1 Literarnointerpretativne prvine:

- trojanski in tebanski mit, junaštvo, spor med posameznikom in oblastjo, usoda, ljubezen ...;
- junaško-mitološki ep, antična dramatika, antična lirika;
- homerska primera, heksameter, zgradba tragedije, tragično, vloga zbor, katarza.

Homer: Iliada/Vergil: Eneida

Sofoklej: Kralj Ojdip/Antigona

Aristofan: Aharnjani/Plavt: Dvojčka

Sapfo: Svatovska pesem/

Katul: Blagoslov ljubezni/

Horac: Carpe diem

2 Oznaka obdobja:

- časovna umestitev, obdobja, predstavniki;
- grška in rimska kultura in mitologija, antično gledališče, svet ljudi, bogov in polbogov, usoda.

3 Pomen antične književnosti za razvoj evropskih književnosti in kulture ter njen pomen danes.

BIBLIJA IN KNJIŽEVNOSTI STAREGA ORIENTA

1 Literarnointerpretativne prvine:

- zaveza izraelskega ljudstva z Bogom, dogodki iz izraelske zgodovine, Jezusovo delovanje, trpljenje in božanskost, kesanje in odpuščanje, ljubezenski motivi ...;
- prilika – parabola, legenda, psalm, ljubezenska lirika, zgodba;
- paralelizem, primera, oblikovne značilnosti zgodbe.

Ehnaton: Himna sončnemu božanstvu/Ep o Gilgamešu

Sveto pismo: O izgubljenem sinu/Svatba v galilejski Kani

Sveto pismo: Psalm 130/129 (Iz globočine)/Visoka pesem

2 Oznaka obdobja:

- časovna in prostorska umestitev starojudovske in drugih orientalskih književnosti;
- vloga verskih in moralno-filozofskih sistemov v razvoju orientalskih književnosti, krščanstvo, nastanek in zgradba Biblije.

Sinuhejeva zgodba/Tisoč in ena noč: Zgodba o grbcu

- 3 Kulturni, moralni in literarni pomen Biblije, biblijski motivi in ideje v delih slovenskih in drugih evropskih književnikov.

KNJIŽEVNOST SREDNJEGA VEKA V EVROPI IN NA SLOVENSLEM

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
- verski in posvetni motivi, krščanske predstave o posmrtnem življenju, greh in pokora, trubadurska/viteška ljubezen ...;
 - versko-alegorični ep, viteški roman, trubadurska in viteška lirika, pridiga/homilija;
 - zgradba Božanske komedije, jezikovne in slogovne značilnosti pridige, slogovne značilnosti trubadurske lirike.
- 2 Oznaka obdobja:
- časovna in prostorska umestitev, predstavniki;
 - konec antičnih civilizacij, fevdalizem, razvoj krščanstva, cerkvena in posvetna umetnost, latinščina in novi evropski jeziki.
- 3 Kulturni, literarni in jezikovni pomen Brižinskih spomenikov, vpliv srednjeveške književnosti na evropsko književnost, aktualnost srednjeveških motivov in tem.

Dante: Božanska komedija

Rudel: Pesem o daljni ljubezni/
Villon: Balada o obešencih/Roman o Tristanu in Izoldi/Burka o jezičnem dohtarju

Brižinski spomeniki

RENEZANSZA

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
- renesančne ideje in humanizem (občudovanje narave in harmonije stvarstva ter človekove telesne in duševne lepote, uživanje v čutnosti, poudarjanje svobodnega razuma in posameznika, občudovanje moči in oblasti);
 - sonet (petrarkizem), novela, roman – parodija na viteške romane), elizabetinsko gledališče;
 - renesančna tragedija, komedija;
 - zgradba novele in zbirke;
 - primerjava oseb: don Kihot, Sančo Pansa – idealizem, realizem v odnosu do sveta, tragikomičnost;
 - drama kot besedna in kot gledališka stvaritev.
- 2 Oznaka obdobja:
- družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere v Italiji v 14. in v Evropi v 15. in 16. stoletju;
 - humanizem, vzpon meščanstva, odkritja, ustvarjalnost na drugih umetniških področjih, renesansa v Dubrovniku;
 - značilnosti renesančne književnosti;
 - spojitev srednjeveških in antičnih tradicij v novodobne;
 - glavni predstavniki in njihovo delo.
- 3 Pomen renesanse in humanizma ter njun vpliv na razvoj nacionalnih književnosti v Evropi in njun pomen danes.

Petrarca: O, blažen bodi čas .../

Michelangelo Buonarroti: O noč, o mračni čas

Boccaccio: Novela o sokolu/Andreuccio iz Perugia/O bistroumni Filipi

Cervantes: Don Kihot

Shakespeare: Hamlet/Romeo in Julija

SLOVENSKA REFORMACIJA, PROTIREFORMACIJA IN BAROK

1 Literarnointerpretativne prvine: – protestantske ideje, kratke zgodbe (eksempli) za ponazoritev versko-moralnih nauk; – zvrsti cerkvene književnosti, polliterarna besedila, pridiga, nabožna verzifikacija; – značilnosti Trubarjevega jezika in sloga; – retorične prvine; – alegorično moraliziranje, baročni slog. 2 Oznaka obdobja: – družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere na Slovenskem v 16., 17. in 18. stoletju (turški vpadi, kmečki upori, širjenje reformacije, zmaga protireformacije); – ustvarjalnost na drugih umetniških področjih; – značilnosti reformacije (protestantizma), protireformacije, baroka; – Dalmatin in drugi protestantski pisci; – katoliški pisci. 3 Pomen protestantizma za razvoj slovenske književnosti in knjižnega jezika, kulturni in nacionalni pomen; pomen baročnih pridig na razvoj slovenskega pripovedništva.	<p>Trubar: En regišter ... (Proti zidavi romarskih cerkva)</p> <p>Trubar: Te cerkve božje zuper nje sovražnike tožba inu molitev/
Krelj: Prošna za mir</p> <p>Dalmatin: Predgovor k Bibliji/
Bohorič: Predgovor v Arcticae horulae</p> <p>Svetokriški: Na noviga lejta dan</p> |
|--|--|

EVROPSKI KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO

1 Literarnointerpretativne prvine: – racionalizem, empirizem, zavračanje nazadnjaštva, razumnost, nasprotovanje zaostalosti, fanatizmu, predsodkom, nasilju; – liki v klasicistični komediji, medčloveški odnosi, ljudomrzništvo ...; – vrste komičnosti; – komedija nravi, roman. 2 Oznaka obdobja: – družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere v Evropi v 17. in 18. stoletju, utemeljitev absolutizma, utrjevanje plemstva, osamosvajanje meščanstva, francoska revolucija; – časovna umestitev klasicizma in razsvetljenstva ter predromantike; – predstavniki klasicizma in razsvetljenstva ter njihovo delo. 3 Pomen klasicizma in razsvetljenstva ter njegov vpliv na slovensko književnost in na razvoj nacionalnih književnosti v Evropi in njen pomen danes.	<p>La Fayette: Kneginja Klevska/
Racine: Fedra</p> <p>Swift: Gulliverjeva potovanja/
Voltaire: Kandid ali optimizem</p> <p>Molière: Tartuffe/Ljudomrznik</p> |
|---|--|

SLOVENSKO LJUDSKO SLOVSTVO

1 Literarnointerpretativne prvine: – minljivost življenja, hrepenenje, maščevanje, zločin in kazen, sovraštvo, ljubezen; – pesništvo: lirske pesmi, balade, romance; – pripovedništvo (bajka, pravljica, pripovedka, legenda ...); – značilnosti ljudskega sloga (ljudska števila, okrasni pridevniki, primere, ponavljanja, pomanjševalnice, dialektizmi, prispodobe ...).	Trgaj mi rožice/Dekle na sred morja Lepa Vida/Rošlin in Verjanko Kurent/Sveti Lukež

- 2 Opredeleitev pojma:
 - ljudsko slovstvo in slovstvena tradicija;
 - ponarodela pesem;
 - različice;
 - od starodavnih mitov, poganstva, srednjega veka do danes;
 - zapisovalci ljudskega slovstva nekoč in danes.
- 3 Pomen in vpliv ljudskih motivov in likov na slovensko umetnost in književnost.

RAZSVETLJENSTVO V SLOVENSKEI KNJIŽEVNOSTI

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - razsvetljenske ideje: poučnost, optimizem, utilitarizem;
 - alpska poskočnica, sinekdoha;
 - komedija, vrste komike, satirične prvine;
 - predelava Beaumarchaisove komedije Figarova svatba.
- 2 Oznaka obdobja:
 - narodne, družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere na Slovenskem v 18. in na začetku 19. stoletja (vladavina cesarice Marije Terezije in Jožefa II., družbene reforme;
 - Ilirske province, vrnitev avstrijske oblasti);
 - delovanje preroditeljev;
 - predstavniki in njihovo delo.
- 3 Pomen razsvetljenstva za slovensko nacionalno identiteto, začetki.

Vodnik: Zadovoljni Kranjc/Ilirija oživiljena
 Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi

KNJIŽEVNOST EVROPSKE PREDROMANTIKE IN ROMANTIKE

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - razdvojenost subjekta med idealom in stvarnostjo, poudarjanje čustev, domišljije, zatekanje v preteklost, izjemni literarni junaki ipd.;
 - predromantično sentimentalno pripovedništvo, romantična lirsko-epska pesnitev, romantična lirika, zgodovinski roman, kratka pripoved s poudarjenimi čustvenimi in fantastičnimi sestavinami.
- 2 Oznaka obdobja:
 - družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: propadanje idej francoske revolucije, Evropa po Napoleonu, občutje ujetosti posameznika v »nelepo resničnost«, vpliv predromantike;
 - časovna umestitev evropske in slovenske romantike, predstavniki.
- 3 Pomen romantične književnosti danes (aktualizacije, medijske predstavitve, aktualnost romantičnega čutenja).

Rousseau: Julija ali Nova Heloiza/
 Goethe: Trpljenje mladega Wertherja
 Byron: Romanje grofiča Harolda/
 Puškin: Jevgenij Onjegin
 Goethe: Faust
 Puškin: Pesnik/
 Lermontov: Jadro/
 Leopardi: Sam sebi/
 Heine: Lorelei
 Lermontov: Junak našega časa/
 Poe: Maska Rdeče smrti

ROMANTIKA NA SLOVENSKEM

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - Prešeren, osebnost in delo;
 - zgodnje Prešernovo ustvarjalno obdobje – oblikovno tematske značilnosti, romanca;
 - zrelo obdobje Prešernovega pesniškega razvoja – ljubezenska, nacionalna, pesniška, bivanjska

Prešeren: Hčere svet
 Prešeren: Slovo od mladosti
 Prešeren: Sonetje nesreče (1., 5., 6.)
 Prešeren: Sonetni venec (1., 7., 8., 15.)
 Prešeren: Krst pri Savici
 Prešeren: Pevcu

Temeljni pojmi iz literarne vede

- tematika, pesniške oblike – sonet, stanca, romantična pesnitev idr.;
- pozno obdobje Prešernovega pesniškega ustvarjanja – oblikovno tematske spremembe, balada.
- 2 Značilnosti obdobja: splošni in kulturnozgodovinski okvir, predstavniki kulturnega življenja, njihov pomen za literarni, jezikovni, kulturni in nacionalni razvoj.
- 3 Pomen Prešerna in sodobnikov skozi čas.

Obvezna besedila

- Prešeren: Nezakonska mati
Prešeren: Zdravljica
Prešeren: Neiztrohnjeno srce
- Cigler: Sreča v nesreči/
Turnograjska: Nedorajnost in sila/
Slomšek: Blaže in Nežica v nedeljski šoli

KNJIŽEVNOST EVROPSKEGA REALIZMA IN NATURALIZMA

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - doživljanje stvarnosti kot sile, ki v temeljih določa človeško življenje, kritičen, resen odnos do nje;
 - nov tip literarnega junaka iz meščanskega, delavskega, kmečkega sveta;
 - motivi in teme iz vsakdanjega življenja, sočasne družbe in njenih problemov;
 - v naturalizmu razširitev snovi, motivov in tem;
 - pomen pripovedništva, razmah romana in uveljavitev novih tipov romana (družbeni, socialni, vojni), cikli romanov, roman epopeja;
 - nove poteze v novelistiki;
 - nove dramske vrste v prozi (družbeno-kritična drama, tezna drama, psihološka drama);
 - literarne osebe, dogajalni prostor in čas, slog ter zgradba;
 - novosti v pripovedni tehniki: od vsevednega k personalnemu pripovedovalcu.
- 2 Oznaka obdobja:
 - razvoj meščanske, kapitalistične družbe, propadanje plemstva, francoska julijska revolucija 1830, revolucionarni val 1848;
 - nove filozofske ideje;
 - silovit razvoj naravoslovnih ved;
 - časovna umestitev evropskega realizma in naturalizma, predstavniki, različni tipi realizma, primerjava značilnosti francoskega in ruskega realizma.
- 3 Pomen obdobja, njegov vpliv na slovensko književnost ter na moderne književne smeri 20. stoletja.

Stendhal: Rdeče in črno/
Balzac: Oče Goriot/
Flaubert: Gospa Bovary

Gogolj: Mrtve duše/
Tolstoj: Vojna in mir/
Dostojevski: Zločin in kazen

Zola: Beznica/Germinal

Gogolj: Plašč/
Maupassant: Nakit

Gogolj: Revizor/
Ibsen: Strahovi/
Strindberg: Gospodična Julija

MED ROMANTIKO IN REALIZMOM NA SLOVENSKEM

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - kmečko življenje, življenje podeželskih izobražencev in malomeščanov, vaški posebnosti, zgodovinska preteklost (pripovedništvo);
 - narava, refleksija, ljubezen, domovina (poezija);
 - nastanek in razmah pripovedne proze (povest, roman, novela, značajevka/obraz);
 - v poeziji ob lirskih (sonet, obraz, svobodne pesniške oblike) tudi epsko-lirske pesniške oblike (balada in romanca);
 - literarne osebe, dogajalni prostor in čas, slog in zgradba pripovednih besedil;
 - pripovedna tehnika in pripovedovalec;
 - oblika in slog pesniških besedil.

Jenko: Obrazi (V., VII., X.)

Gregorčič: Človeka nikar/Ujetega ptiča tožba/Njega ni

Aškerc: Mejnik/Zimska romanca/lškarjot

Jurčič: Deseti brat/
Levstik: Pismo Jurčiču o desetem bratu

Kersnik: Jara gospoda/Agitator

Jenko: Tilka/
Jurčič: Telečja pečenka

Temeljni pojmi iz literarne vede

- 2 Oznaka obdobja:
 - vpliv zgodovinskih in političnih dogodkov (marčna revolucija 1848, Bachov absolutizem), program Zedinjene Slovenije, mladoslovenci in staroslovenci, tabori, čitalnice;
 - literarni programi (Levstik, Celestin) in prepletanje umetnostnih smeri, romantične in realistične prvine;
 - časovna umestitev obdobja in predstavniki.
- 3 Pomen obdobja za slovenski književni razvoj, predvsem pripovedništvo 20. stoletja.

Obvezna besedila

Tavčar: Cvetje v jeseni/Visoška kronika

KNJIŽEVNOST EVROPSKE MODERNE

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - subjektivno doživljanje sveta in poudarjanje estetskega doživetja, beg v domišljijo in preteklost, trenutni čutni vtisi, predstave in razpoloženja, razkroj sveta, dekadencična omama;
 - lirika, pripovedništvo, dramatika;
 - pesem v prozi, črtice, pravljice, novele, dekadencična igra ...;
 - motivi, ideje in slog pesemskih besedil;
 - poetična dekadencična drama, svetopisemski motivi, slog;
 - impresionistični slog v dramatici.
- 2 Oznaka obdobja:
 - vzpon meščanstva in ustanovitev novih nacionalnih držav v 2. polovici 19. stoletja, razmah kolonialnega imperializma, silovit razvoj znanosti, industrije in tehnike, velike migracije, gospodarske krize in ostre socialne napetosti;
 - v umetnostni odpor zoper realizem in naturalizem s pojavom nove romantike, dekadence in simbolizma;
 - esteticizem in larpurlartizem;
 - časovna umestitev obdobja, predstavniki.
- 3 Pomen obdobja za književnost in umetnost na Slovenskem.

Baudelaire: Pesem o albatrosu/
Sorodnosti/Tujec/Omamljajte se!

Verlaine: Jesenska pesem/
Rimbaud: Pijani čoln/
Mallarmé: Nam bo nedolžni, živi in
prekrasni dan

Wilde: Saloma/Čehov: Češnjev vrt

KNJIŽEVNOST SLOVENSKE MODERNE

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - romantične ideje, motivi in teme, obogateni s prvinami dekadence in simbolizma;
 - družbenokritične in satirične teme v pripovedništvu in dramatici;
 - razcvet lirike (sonet, svobodne pesniške oblike, gazela, podoknica, kmečka pesem), pripovedništva (črtica, povest, novela, roman) in dramatike (komedija, farsa, tragedija, poetična drama, ljudska igra) ter polliterarnih oblik;
 - verzni prestop, zvočni učinki, personifikacija, prispodobne, simboli, ritem, verz;
 - zgradba pripovednih besedil;
 - dramska zgradba, satira.

Kette: Na trgu/Na molu San Carlo/Pijanec

Murn: Ko dobrane se mrače/Pesem o
ajdi/Sneg/Nebo, nebo/Vlahi

Župančič: Ti skrivnostni moj cvet/Manom
Josipa Murna Aleksandrova (I, III)/Duma/
Slap/Vihar (V zarje Vidove)

Cankar: Na klancu/Hiša Marije
Pomočnice/Martin Kačur

Cankar: Skodelica kave/Sova/Gospod
stotnik/Kostanj posebne sorte

Cankar: Za narodov blagor/Kralj na
Betajnovi/Pohujšanje v dolini
šentflorjanski/Hlapci

Temeljni pojmi iz literarne vede

- Oznaka obdobja:
 - družbenopolitične razmere na Slovenskem ob koncu 19. stoletja (avstrijska raznorodovalna politika);
 - gospodarski pritiski, množično izseljevanje);
 - balkanske vojne, prva svetovna vojna, majniška deklaracija, ustanovitev kraljevine SHS;
 - smeri in tokovi slovenske moderne;
 - sodobniki slovenske moderne;
 - časovna umestitev obdobja, predstavniki.
- Pomen slovenske moderne za evropeizacijo slovenske književnosti; aktualnost sporočila slovenske nove romantike za sodobnega človeka.

Obvezna besedila

Gradnik: Pisma (1., 5., 7.)
Izidor Cankar: S poti/
Kraigher: Kontrolor Škrobar/
Kveder: Misterij žene

SVETOVNA KNJIŽEVNOST V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

- Literarnointerpretativne prvine:
 - ljubezen in smrt, slutenje onostranskosti, zavest in nezavedno, notranje življenje in doživljanje, avtobiografskost, občutja usodnosti in grotesknosti bivanja;
 - lirika, epika, dramatika;
 - španska romanca, moderna lirika, moderna novela, moderni roman, moderna drama, »ženska pisava«;
 - nadrealistični motivi, simbolika barv;
 - pripovedna tehnika modernega romana, nehotni spomin, tok zavesti, notranji monolog, doživljeni/polpremi govor;
 - groteska v pripovedništvu.
- Oznaka obdobja:
 - družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: prelom stoletja z občutji usodnosti in konca nekega obdobja, oktobrska revolucija, prva svetovna vojna, španska državljanska vojna, Einsteinovi teoriji relativnosti, Husserlova fenomenologija in Freudova psihoanaliza – zbujanje nezaupanja v gotovost in obvladljivost stvarnega materialnega sveta, raziskovanje nadčutnega sveta in notranjega sveta zavesti in nezavednega;
 - smeri (dadaizem, futurizem, simbolizem, nadrealizem, ekspresionizem, socialistični realizem, modernizem) in njihova časovna umestitev;
 - predstavniki in dela.
- Pomen obdobja za razvoj slovenske in svetovne književnosti in umetnosti po 2. svetovni vojni.

Rilke: Panter/
Apollinaire: Cona/
García Lorca: Vitezova pesem/
Eliot: Pusta dežela/
Pasternak: Hamlet/
Pound: Canto/
Tagore: Pesem zahvale/
Cvetajeva: Življenju

Proust: Combray/
Joyce: Ulikses/
Woolf: Gospa Dalloway

Kafka: Preobrazba/Mann: Smrt v Benetkah

Bulgakov: Mojster in Margareta

Pirandello: Henrik IV./
Brecht: Mati Korajža

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

- Literarnointerpretativne prvine:
 - ekspresionistična usmerjenost v notranji svet, stiska, razklanost, katastrofična prihodnost evropske civilizacije;
 - izražanje etičnih doživljajev (novi človek);
 - ekspresionistična estetika (učinki grdega, prenapetega, neskladnega; pomen grotesknosti);
 - lirska poezija;

Kosovel: Balada/Slutnja

Kosovel: Ekstaza smrti/Nokturno

Kosovel: Pesem št. X/Kons 5

Pregelj: Matkova Tina

Temeljni pojmi iz literarne vede

- usmeritev k najmodernejšim slogovnim vzorom (konstruktivizem);
 - socialni realizem kot novi tip angažiranega realizma;
 - razmerje do socialističnega realizma;
 - povezanost s slovenskim nacionalnim vprašanjem;
 - regionalna obarvanost; razmah pripovedništva;
 - snovna, motivna in tematska navezanost na kmečki svet;
 - obsežnost in raznovrstnost pesništva v času 2. svetovne vojne.
- 2 Oznaka obdobja:
- čas družbenih sprememb kot posledica prve svetovne vojne, oktobrske revolucije, razpada Avstro-Ogrske in nastanka novih držav;
 - izguba etničnega ozemlja, gospodarska kriza in izseljevanje;
 - nazorsko ločevanje;
 - novi literarni tokovi: ekspresionizem in avantgardna gibanja ter družbenokritični socialni realizem;
 - uporniško medvojno pesništvo;
 - časovna umestitev obdobja in predstavniki.
- 3 Pomen obdobja za slovenski književni in družbeno-kulturni razvoj; aktualizacije.

Obvezna besedila

- Grum: Dogodek v mestu Gogi
- Prežihov Voranc: Boj na požiralniku/Samorastniki
- Kosmač: Sreča/
Kranjec: Povest o dobrih ljudeh/Režonja na svojem
- Bartol: Alamut/Al Araf
- Vodnik: Pomladna pesem/Večerni oblaki/
Vodušek: Oljčni vrt/Bleščeča tihota visokega dne
- Bor: Srečanje/
Kajuh: Bosa pojdiva
- Balantič: Zasuta usta/Nečisti čas/
Hribovšek: Jabolko na mizi/Osamelost

SVETOVNA KNJIŽEVNOST V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
- odtujenost od sveta;
 - svoboda kot breme;
 - absurdnost bivanja;
 - breztalnost;
 - popredmetenost sveta;
 - subjektivizem;
 - relativizem;
 - spoznavna, bivanjska, vrednostna in metafizična negotovost;
 - čudežno, magično in realnost;
 - želja po vrnitvi pristne izkušnje;
 - kulturna drugost in drugačnost;
 - kolonialno nasilje in odpor;
 - drama absurda, eksistencialistična drama, roman (eksistencializma, magičnega realizma, postmodernistični, postkolonialni), novi roman, novi novi roman, žanrski roman, kratka zgodba (postmodernistična, minimalistična), lirika;
 - eksistencialistične ideje in filozofija absurda v pripovedništvu in dramatiki;
 - dramska in pripovedna tehnika;
 - groteskne in satirične prvine v dramatiki, magični realizem v pripovedništvu;
 - medbesedilnost, metafikcija.
- 2 Oznaka obdobja:
- družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: druga svetovna vojna, problem holokavsta, Evropa in svet po drugi svetovni vojni, leto 1968, osamosvajanje kolonialnih držav okrog leta 1960, postindustrijska družba, informatizacija in virtualizacija, postkolonializem, globalizacija;
- Szyborska: Radost pisanja/
Plath: Črni vran v deževnem vremenu/
Paz: Pred začetkom/
Neruda: Nastanejo ljudje/
Senghor: Črna žena/
Prevert: Barbara
- Hemingway: Komu zvonil/
Faulkner: Svetloba v avgustu
- Borges: Aleph/
García Márquez: Sto let samote/
Morrison: Ljubljena
- Camus: Tujec/
Fowles: Ženska francoskega poročnika/
Süskind: Parfum/
Calvino: Če neke zimske noči popotnik/
Mahfouz: Pot med palačama
- Sartre: Zaprta vrata/
Ionesco: Plešasta pevka/
Beckett: Čakajoč Godota/
Williams: Tramvaj Poželenje/
Barnes: Prerekanja

- smeri (eksistencializem, gledališče absurda, novi roman, magični realizem, postmodernizem, minimalizem, postkolonialna književnost) in njihova časovna umestitev;
 - predstavniki in dela.
- 3 Pomen obdobja in aktualizacije.

SLOVENSKO PESNIŠTVO V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

1 Literarnointerpretativne prvine: – motivi in teme ljubezni, vsakdanjega življenja, melanholije, dvoma, resignacije, zvestoba humanističnim vrednotam, ironično in satirično razreševanje bivanjskih dilem; – tesnoba, groza, nemoč, tematika smrti, smisla in absurdnosti življenja, ironičnost, grotesknost, fantastične prvine, pomen pesništva; – motivi osebnega življenja in etičnega opredeljevanja; – brezosebni lirski subjekt, pesmi podobe, moderna lirski balada, svobodna skladnja, svobodni verz, konkretna poezija, pesem v prozi, pomen soneta. 2 Oznaka obdobja: – obnova porušene domovine, politične, socialne in kulturne razmere v socializmu, po letu 1990 nacionalna osamosvojitve in sprememba družbenoekonomskega sistema; – pomen književnih glasil (Beseda, Revija 57, Perspektive, Sodobnost, Nova revija, Literatura); – smeri in tokovi: intimizem, ekspresionizem in simbolizem, modernizem, eksistencializem, poezija absurda, literarnoumetniške avantgarde in ultramodernizem, postmodernizem, novi intimizem; – časovna umestitev obdobja in predstavniki. 3 Pomen obdobja za slovenski književni razvoj. Vpetost v sodobno književno in kulturno dogajanje; razmerje med tradicijo, modernizmom in postmodernizmom; nagrade; medijska in družbena angažiranost avtorjev ...	<p>Kocbek: Deček na drevesu/Kdo sem/
Udovič: Fantazija v mestu na vodi</p> <p>Menart: Croquis/Celuloidni pajac</p> <p>Krakar: Med iskalci biserov I, IV, VII/
Pavček: Še enkrat glagoli/
Zlobec: Pobeglo otroštvo</p> <p>Kovič: Južni otok/Psalm</p> <p>Zajc: Veliki črni bik/Črni deček</p> <p>Strniša: Večerna pravljica/Vrba/
Makarovič: Poroka/Odštevanke/
Kravos: Zamejska žalostna</p> <p>Šalamun: Stvari/Mrk/Gobice</p> <p>Jesih: Grizljal sem svinčnik/Nekega dne ob uri, ko mrači se/
Novak: Zima</p> <p>Zupan: Psalm- magnolije v aprilskem snegu/Zapuščanje hiše, v kateri sva se ljubila/
Maja Vidmar: Ne bojim se/
Šteger: Povabilo na čaj/
Haderlap: Dekla</p> |
|---|--|

SLOVENSKO PRIPOVEDNIŠTVO V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

1 Literarnointerpretativne prvine: – druga svetovna vojna, socialna in moralna kritika, življenjska resignacija in pesimizem, bivanjska in etična problematika, avtobiografskost, notranje doživljanje, folklorno izročilo, zgodovina in usoda, erotika, virtualnost resničnosti, iskanje minimalne pristnosti; – novela, (tradicionalna, postmodernistična, minimalistična) kratka zgodba, roman (družbeni, vojni, zgodovinski, eksistencialistični, modernistični, postmodernistični, potopisni, erotični, avtobiografski, antiutopični, kriminalni, znanstvenofantastični, novi roman); – modernistični pripovedni postopki, verzem, pripovedovalec, slog.	<p>Kocbek: Črna orhideja/Blažena krivda/
Zupan: Menuet za kitaro/
Zidar: Sveti Pavel</p> <p>Kovačič: Resničnost/Prišleki</p> <p>Lipuš: Zmote dijaka Tjaža/
Hieng: Čudežni Feliks/
Rebula: Senčni ples/
Šeligo: Triptih Agathe Schwarzkobler</p> <p>Jančar: Severni sij/Posmehljivo poželenje/Katarina, pav in jezuit/Smrt pri Mariji Snežni/
Bojetu: Filio ni doma/
Lainšček: Namesto koga roža cveti/Ki jo je meglja prinesla/</p> |
|--|---|

Temeljni pojmi iz literarne vede

Obvezna besedila

- 2 Oznaka obdobja:
 - družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: v povojnem obdobju uradno spodbujanje socialističnega realizma in preganjanje »zahodnih, meščanskih« vplivov, nato postopno prodiranje modernih literarnih smeri;
 - občutja bivanjske negotovosti, spoznavne relativnosti, ideološke konstruiranosti zgodovine;
 - od osemdesetih let naprej (nacionalna osamosvojitve in sprememba družbeno-ekonomskega sistema) pod vplivom postmoderne občutja virtualnosti sveta ter vdora postmoderne družbe in kulture izrazit porast kratke zgodbe in popularnih žanrov;
 - smeri (socialni in socialistični realizem, psihološki realizem, eksistencializem, novi roman, modernizem, ludizem, slovenski magični realizem, postmodernizem, minimalizem, »ženstvena pisava«) in njihova časovna umestitev;
 - predstavniki in dela.
- 3 Pomen obdobja za slovenski književni razvoj. Vpetost sodobnega pripovedništva in avtorjev v književno in kulturno dogajanje. Razmerje med sodobnim in tradicionalnim pripovedništvom in postmodernizmom; nagrade; angažiranost avtorjev ...

Blatnik: Plamenice in solze/Zakon želje

SLOVENSKA DRAMATIKA V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

- 1 Literarnointerpretativne prvine:
 - tradicionalni motiv v sodobni dramatik, poetična drama, eksistencialistične prvine;
 - modernistična komedija;
 - moderna groteskna drama;
 - sodobna socialnokritična drama;
 - jezikovna razgibanost;
 - pogovorne prvine;
 - pokrajinska obarvanost.
- 2 Oznaka smeri: tematska, dramaturška iskanja in smeri v povojni dramatik.
- 3 Gledališke ustanove, radijske in televizijske igre in spremljevalno dogajanje (natečaji, nagrade, medijske predstavitve, režiserski projekti).

Smole: Antigona/
Kozak: Afera

Zajc: Voranc/
Strniša: Samorog/Žabe

Jančar: Veliki briljantni valček/
Zupančič: Vladimir/Razred

Jesih: Grenki sadeži pravice/
Jovanović: Norci

4.5 Tematski sklop iz književnosti, izbor književnih besedil in seznam gesel za jezikovne naloge

► Pisni izpit

DPK SM za slovenščino razpiše za zaključni letnik tematski sklop iz književnosti, deloma v okviru učnega načrta, deloma pa dopolnjen s še neobravnavanimi besedili. Predpisani tematski sklop iz književnosti je podlaga za razpravljalni in razlagalni/interpretativni šolski esej. Tematski sklop se za zaključni letnik objavi pred začetkom šolskega leta, in sicer v skladu s *Koledarjem splošne mature*, na spletni strani Državnega izpitnega centra (www.ric.si).

Pisanje šolskega eseja o književnih besedilih izbranega tematskega sklopa je zajeto v Izpitni poli 1 – Šolski esej.

► Ustni izpit

Izbor književnih besedil in seznam gesel za jezikovne naloge se za zaključni letnik objavita pred začetkom šolskega leta, in sicer v skladu s *Koledarjem splošne mature*, na spletni strani Državnega izpitnega centra (www.ric.si).

5 PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT

(in tipičnih glagolov, ki izražajo zahtevano dejavnost)

5.1 Šolski esej

► Razpravljalni šolski esej

SESTRE IZ DVEH RAZLIČNIH SVETOV

Na življenje sester v obeh romanih vplivajo predvsem družinske in družbene razmere. Predstavite družinsko in družbeno okolje, v katerem odraščajo sestre Bennet in Kalmus. Razložite, kako na življenje mladostnic vpliva družbeno okolje. Kako se družbeni vpliv zrcali v njihovem ravnanju? Presodite, katero izmed deklet vas je s svojo zrelostjo najbolj in katero najmanj prepričalo.

Pazite na jezik, zgradbo in slog svojega pisanja.

Šolski esej naj obsega najmanj 700 besed.

Navodila za ocenjevanje

Kandidat je v šolskem eseju

A predstavil družinske razmere in družbeno okolje, v katerih odraščajo sestre Bennet in sestri Kalmus;

do 4 + do 4 točke

za **predstavitev** družinskih razmer in družbenega okolja, v katerih odraščajo sestre Bennet in sestri Kalmus, npr.: Sestre Bennet in sestri Kalmus živijo v podobnem družinskem okolju, v katerem med starši ni več ljubezni. Gospod Bennet, ki je že kmalu spoznal ženino omejenost in plehkost, svoje nenaklonjenosti do nje ne kaže pred dekleti. Njegova kritičnost do žene je opazna le v ironičnih komentarjih, v katerih se iz nje norčuje, teh pa nekatere hčere ne razumejo. Gospa Kalmus pa svoje nenaklonjenosti do moža, ki prihaja iz nižjega socialnega okolja, pred hčerama ne skriva. Obe sta priči materinim ljubezenskim avanturam med počitnicami, ki jih preživljajo same, brez očeta. V obeh družinah se moža zaradi nerazumevanja z ženo odmakneta od družine, gospod Bennet se zateka h knjigam in v naravo, gospod Kalmus pa skrbi le za posle in zaradi naporenega in nezdravega življenja kmalu umre. Družbeno okolje, v katerem odraščajo sestre, pa se precej razlikuje. Bennetova dekleta živijo na angleškem podeželju v začetku 19. stoletja. Socialne razlike med podeželsko gospodo, v katero sodi tudi družina Bennet, so velike. To vpliva tudi na položaj, ki ga imajo potomci posameznih družin v družbi. Gospoda si krajša čas z medsebojnim obiskovanjem in z raznimi družabnimi srečanji, med katerimi so za mlade najprivlačnejši plesi. Ker je za tisti čas pomembno, da se mladi čim prej poročijo in si s poroko pridobijo socialno varnost, so plesi priložnost za iskanje stanu primerne partnerja. Sestri Kalmus živita več kot sto let kasneje v slovenskem podeželskem mestecu. Življenje v poznih tridesetih letih preteklega stoletja je na Slovenskem vse prej kot umirjeno. Prihajajoča 2. svetovna vojna že grozeče kaže svoj obraz z gospodarsko krizo in s političnimi spremembami, kar vse občutijo prebivalci mesteca in tudi "graščine". Med ljudmi se že čuti vse večja socialna in politična razslojenost, rasteta občutek ogroženosti in strah pred prihodnostjo;

8 točk

B razložil, kako na življenje mladostnic vpliva družbeno okolje;

do 3 + do 3 točke

za **razlago**, kako na življenje mladostnic vpliva družbeno okolje, npr.: Sestre Bennet živijo v času, ko je življenje zamejeno z družbenimi normami. Dekleta iz premožnejših družin že od malega vzgajajo, da se je potrebno dobro poročiti, saj je njihova uveljavitev v družbi odvisna od poroke, ta pa od stroge socialne razslojenosti. Družina Bennet pa je ujeta tudi v zakon o dedovanju. Ker gospod in gospa Bennet nimata moškega potomca, bo po smrti gospoda Benneta posestvo dedoval njegov najbližji moški sorodnik, ne hčere. Zato gospa Bennet zaradi skrbi za prihodnost svojih otrok hčere skoraj bolešno sili v čimprejšnjo poroko in jih prepričuje, da za zakon ljubezen ni najvažnejša. Erna in Heda Kalmus zavračata materin vpliv, ker ji zamerita njeno sebično življenje in njen odnos do očeta. Na najstnici zato vpliva nemirno družbeno dogajanje, ki je vdrla v njihovo "graščino" z novima prebivalcema. To sta materin zadnji ljubimec, ruski emigrant Skobenski, in njun bratranec Feliks.

Oba postaneta sicer člana družine, a vsak po svoje prinašata v njuno življenje zavedanje o velikih spremembah, ki jih prinaša prihajajoča vojna;

6 točk

C pojasnil, kako se ta vpliv zrcali v njihovem ravnanju;

do 6 + do 4 točke

za **pojasnilo**, kako se ta vpliv zrcali v njihovem ravnanju, npr.: Sestre Bennet so si med seboj po starosti in po značaju zelo različne, zato je razumljivo, da različno doživljajo svoj družbeni in družinski položaj in drugače razumejo materina prizadevanja za njihovo čimprejšnjo poroko. Starejši sestra Jane in Elizabeth se svojega položaja dobro zavedata, vendar si obe želita zakona iz ljubezni. Tako Elizabeth celo zavrne bratranca Collinsa, ker se ji zdi puhel in ga nikoli ne bi mogla ljubiti, čeprav bi s privolitvijo v poroko z njim ohranila domačo hišo. Obe si izbereta partnerja, v katerega se zares zaljubita, in tudi oba moška, Bingley in Darcy, jima s svojim odnosom do njiju in njunih bližnjih dokažeta, da ju iskreno ljubita. Najmlajši sestra Kitty in Lydia pa v svoji najstniški razposajenosti razmišljata le, kako bosta ulovili ženina. Ne zamudita nobene družabne prireditve v sosednjem mestecu, kjer je nastanjen vojaški polk s številnimi neporočenimi častniki. Lydia celo neodgovorno pobegne z enim izmed njih, Wickhamom, in s tem skoraj ogrozi družbeni ugled vse družine. Drugačna od sester je le Mary, ki se zaveda, da bo zaradi svoje neprivlačne zunanosti težko našla moža, zato želi svoje pomanjkljivosti nadomestiti z drugimi vrlinami. Tudi sedemnajstletna Erna in petnajstletna Heda sta po značaju različni, zato je razumljivo, da se na spremenjene družbene razmere različno odzivata. Ko se po dveh letih, ki ju preživita v internatu, vrneta domov, ju preseneti varčno in skromno življenje, ki ga zaradi gospodarske krize in zaradi strahu pred prihajajočo "rjavo nevarnostjo" v hišo uvaja Skobenski. Erna, ki jo je Skobenski s svetovljanstvom in moškostjo očaral že prej, začuti njegovo iskreno skrb za družino, preseneti jo tudi njegov spoštljivi odnos do pokojnega očeta, zato se mu pridruži pri vrtnih opravilih, in ko Skobenski duševno zboli, skrbi zanj še bolj kot mati. Heda pa se novostim v hiši posmehuje in se umika v svoj svet. Na njeno ravnanje pa vpliva bratranec Feliks, ki se po spletu okoliščin znajde v njihovi družini. Mladenič jo s svojim znanjem, bistrostjo, drugačnostjo in judovskim poreklom povsem prevzame, zato začne veliko brati, študirati, razmišljati. Preseneti s svojo prodornostjo in razumevanjem sveta, a tudi z odločenostjo slediti Feliksu, ki se zaradi judovskega porekla odloči za beg;

10 točk

Č presodil, katero izmed deklet ga je s svojo zrelostjo najbolj in katero najmanj prepričalo;

do 3 + do 3 točke

za **presajo**, katero izmed deklet ga je s svojo zrelostjo najbolj in katero najmanj prepričalo.

6 točk

Ocenjevanje nalog z manj kot 600 besedami:

a) vsebina: točke dodajamo po točkovniku,

b) jezik: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo sorazmerno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
450–599	do 6	do 5	do 5
300–449	do 4	do 4	do 4
150–299	do 2	do 2	do 1
pod 150	do 1	do 1	0

► Razlagalni/interpretativni šolski esej

Andrej Hieng: Čudežni Feliks (odlomek)

Andrej Hieng: Čudežni Feliks. Ljubljana: Modrijan, 2008. 241–243.

Erna je Feliksa povabila v gozd s posebnim namenom. Ali ga v odlomku lahko prepoznate in pojasnite? Katere njene značajske lastnosti razberete iz odlomka in kako jih vrednotite? Bi znali razložiti, kako Erna v odlomku razkriva svoje sovražstvo in kako ga Feliks skuša zajeziti? Katera slogovna sredstva v odlomku prispevajo k dramatičnosti in kako?

Pazite na jezik, zgradbo in slog svojega pisanja.

Šolski esej naj obsega najmanj 700 besed.

Priloga k izpitni poli 1

Andrej Hieng: Čudežni Feliks (odlomek)

Andrej Hieng: Čudežni Feliks. Ljubljana: Modrijan, 2008. 241–243.

Erna ukaže počitek. Sedeta v senco. Spočetka se ona z brado opira ob kolena, strmeč predse cefra in razsipa zasušene cvetove resja, včasih izpod čela pogleda proti hribom, nad katerimi izgoreva skuštran oblaček.

– Poslušaj, Feliks! pravi. Dobro poslušaj, če si se že pustil prignati v to situacijo in v tole džunglo. Pravzaprav sem hudo vesela, da si zdajle z mano, ker bi me bil lahko po vsej pravici sit, in lepo je, da si zapregel dobro vzgojo in se nič ne upiraš. Mogoče si edini človek, s katerim bom do kraja odkritosrčna. Pour la vie! Ampak se mi ni treba zahvaljevati, čeprav bom povedala kakšno stvar, ki je celo risi ne opazijo. Najprej te bom nekaj vprašala. Kaj misliš o moji blamaži? O, jagenjček, prav dobro veš, o kateri blamaži govorim! Bil si zraven, bilo je pri večerji na očetov rojstni dan, bilo je, ko sem postavila šopek pred portret, pa svečo, rekla sem, nisi pozabil, da opravljamo komemoracijo, čeprav mi še zdaj ni jasno, kaj beseda pomeni.

Feliks se vzravna kakor govornik, hoteč ji razložiti pomen nesrečnega izraza – seveda je v njegovi učeni vnemi tudi nekaj prizadevanja, da bi se ognil čeri, proti kateri ona s tolikšno trmo krmari; ne pusti mu do besede, nadaljuje, ko on komaj zajame sapo.

– Videl si: mama me je potisnila v kot, razcemerila sem se in totalno kapitulirala! Naj te vprašam v stilu starih romanov: Kakšni občutki so te navdajali? Za katero od naju si se odločil?

– Nisem vsega razumel!

– Pač!

– Res ne!

– Če bi videl pretep v oštariji, denimo, da bi se dva možakarja bunkala in lasala: vem, da bi vlekel z enim od njiju. Drži? No, tu gre tudi za seštevanje in odštevanje, pomešano s simpatijami.

– Prosim te, Erna, nikar ne zahtevaj, naj kontroliram vajine račune! Vsekakor tvojo mamó spoštujem in ...

– Še zmerom je lepa, vem.

– Lepa. Z menoj zelo prijazna.

– Opozarjam te, da si z nami v sorodu po očetu, ne po njej. Srečo imaš, da je tako, saj si videl tiste idiote, njene bratrance.

Naredi se izzivalna tišina, ki jo robijo murni na trati. Feliks s koncem očesa vidi, kako se Erna odtrga od kolen, na katerih je dotlej slonela, kako se pretegne, kako vzdigne roke, vidi lise pod pazduhama in posnetek trepalnic na podočnjakih; tedaj ga – bržkone zato, ker sestrično s pogledom samo obletava – napade še ena slika iz Maksimira: mama si pod kostanjem popravlja zasukano nogavico, z borongajskega letališča prileti letalo, trosi reklamne lističe, mama pogleda kvišku, lasje, ki so ji med sklanjanjem sfrleli iz frizure, ji rišejo na čelo mehke, migljajoče sence.

– Sovražim jo! pravi punca. Zelo jo sovražim!

Besede padejo v njegovo sanjarijo kakor skobec med kokoši, ustraši se, čeprav ponavadi rad uporablja reklo »beseda ni konj«; od argumenta do argumenta stopiclja kakor po jajcih, ko jo roti, naj se ne igra z občutki, naj mu ne uprizarja coprnice; mati je navsezadnje le mati, ena sama, ergo unikatne vrednosti in cene, morebitne zamere so v sferi materinstva dim, čeprav je res, da se od mnogih zaporednih zamer zastrupiš ali pa si z njimi pridelaš rano na želodcu; kaj sploh očita mami?

Ona odvrne, da je mati brez pomislekov uničila očeta, njenega očeta, svojega moža.

Govori trdo, trmasto, neodjenljivo, pogled ima spet popolnoma črn, seveda pa je tak tudi zaradi sence, v kateri sedita.

– Nikar ne misli, da čenčam v tri dni! Bila sem otrok in sem vse videla. Otrokom, kot je znano, nič ne uide.

– Povej!

Za hipec okleva, a očitno ne iz sramežljivosti. Išče strnjen izraz. Kadar v njenih stavkih poskoči akcent, stisne pest. Našteje precej materinih ljubimcev; slišati je, kakor bi brala seznam odpuščenih uradnikov.

– To je zavratna in kruta mačka, ki se rada igra s plenom, a ima v resnici apetit za eno samo stvar. Onéganje!

– Kaj praviš?! Kako si rekla?!

– Čista resnica!

– Kje si staknila to besedo?!

Nič se ne meni za njegovo prepadenost, nadaljuje: Divan, otomana, pograd, hotelska postelja, navadne podnice, slama, vseeno! Delovišče na počitnicah. Otroka sta pri roki za štafažo. Saj veš, da nisem pozabila, da nisem mogla! Od Makarske do Bleda, od Crikvenice do Dobrne, od Šmarjete do Kranjske Gore, ringaraja!

Navodila za ocenjevanje

Kandidat je v šolskem eseju

A v odlomku prepoznal in pojasnil namen Erninega povabila na sprehod v gozd;

do 3 + do 4 točke

za **prepoznavo** in za **pojasnilo** posebnega namena Erninega povabila na sprehod v gozd, npr.: Erna je povabila Feliksa s seboj v gozd, da bi se mu izpovedala. Izbrala ga je kot edinega človeka, s katerim bo popolnoma odkritosrčna. Ker meni, da jo je mama pri večerji na očetov rojstni dan pred celo družino (tudi pred Feliksom) osmešila in osramotila, bi rada pojasnila svoja čustva, predvsem pa osvetlila vzroke sovraštva do matere – v celotnem odlomku prepričuje Feliksa, da je prav mati uničila njenega očeta, svojega moža;

7 točk

B predstavil Ernine značajske lastnosti v odlomku in jih ovrednotil;

do 3 + do 4 točke

za **predstavitev** Erninih značajskih lastnosti v odlomku in njihovo ovrednotenje, npr.: Erna je v odlomku predstavljena kot oseba, ki nadzoruje situacijo in narekuje ritem pogovora. Ker se v čustvenem pogovoru skoraj preveč obvladuje, se zdi, da hoče s svojo pripovedjo predvsem očarati Feliksa oz. potrditi svojo moč. Najbrž je svojo izpoved vnaprej zrežirala, saj je nič ne zmede, hkrati pa v postopnem razkrinkanju maminih slabosti spretno stopnjuje dramatičnost. V svojem sovraštvu je pikra, neprizanesljiva in nepopustljiva. Do matere je v kruti gostobesednosti trmasto groba in maščevalna, v svoji želji po prepričljivosti pa vztrajna in ukazovalna. Njene značajske lastnosti se mi zdijo ...;

7 točk

C razložil, kako Erna v odlomku razkriva sovraštvo in kako ga Feliks skuša zaježiti;

do 5 + do 5 točk

za **razlago** razkrivanja Erninega sovraštva in Feliksovih poskusov njegove zaježitve, npr.: Erna je svoje razkrite sovraštva skrbno načrtovala, zato je najprej polaskala Feliksu z izjavo, da je edini človek, s katerim bo skrajno odkritosrčna. Že na začetku odlomka sta v skladu z Erninim scenarijem zamenjala svoji običajni vlogi: Erna je gostobesedni govorec, Feliks pa razumevajoči poslušalec. Erna v razkrivanju svojega sovraštva prehaja od povzetka konkretnega dogodka (smešenje na "komemorativni" večerji) do navajanja splošnih vzrokov materine krivde. Ker se Feliks ne more kar enostavno odločiti za Erno in s tem priznati nenaklonjenost njeni materi, se Erna odloči za skrajno priznanje "zelo jo sovražim". Ko opazi, da Feliks kljub temperamentnemu obtoževanju Štefanije ne verjame povsem v njene grehe, označi mater za zavratno in kruto mačko, ki se rada igra s plenom, v resnici pa jo zanima samo ena stvar. Prav poimenovanje te stvari - oneganje - predstavlja vrhunec njenega sovraštva v odlomku, ko je materina "vulgarnost" namerno označena z vulgarnim izrazom. Feliks ni navajen tako skrajnega Erninega sovraštva do matere, saj ga do tega odlomka ni izražala. Ker se mu zdi pristransko, hkrati pa se noče mešati v odnos mati-hči, skuša blažiti njeno jezo. Njegovo nelagodnost in nemoč sprva izraža tišina, po izjavi o popolnem sovraštvu pa rotitve, naj ne uprizarja matere kot coprnice. Feliks opozori Erno na edinstvenost materinstva, ki naj ga ne bi blatila. Ko Erna izgovori še vulgarno besedo, s katero poimenuje materino slabost, jo zgroženo opozori na neprimernost besedišča;

10 točk

Č predstavil in pojasnil slogovna sredstva v odlomku, ki prispevajo k dramatičnosti;

do 3 + do 3 točke

za **predstavitev in pojasnilo slogovnih sredstev v odlomku, ki prispevajo k dramatičnosti, npr.:** K dramatičnosti prispevajo različna slogovna sredstva. Ker hoče Erna prepričati Feliksa o resničnosti svoje izpovedi, že na začetku uporablja retorične nagovore (npr. poslušaj, dobro poslušaj), napetost pa stopnjuje s premišljenim govorom, vrivki tišine in vzkliki. Največjo stopnjo presenečenja oz. ogorčenosti izražajo vzklične povedi, zaznamovane z dvojnimi ločilom (Kaj praviš?!), ekspresivnost pa povečujejo pogovorne besede (npr. blamaža, razcmeriti se, štafaža, oneganje, stakniti ...). Izredno dramatičnost v njunem odnosu izraža dialog, ki na posameznih mestih spominja na dramski govor. Čustva obeh še bolj dramatično in prepričljivo izražajo metafore oz. slikovite prisposode, ki celotno pripoved popestrijo: naredi se izzivalna tišina, ki jo robijo murni na trati; besede padejo v njegovo sanjarijo kakor skobec med kokoši; od argumenta do argumenta stopiclja kakor po jajcih; to je zavratna in kruta mačka, ki se rada igra s plenom.

6 točk

Ocenjevanje nalog z manj kot 600 besedami:

a) vsebina: točke dodajamo po točkovniku,

b) jezik: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo sorazmerno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
450–599	do 6	do 5	do 5
300–449	do 4	do 4	do 4
150–299	do 2	do 2	do 1
pod 150	do 1	do 1	0

Navedba tipičnih glagolov, ki izražajo zahtevano dejavnost

1. Navedite, prikažite, povzemite (npr. okoliščine nastanka, vsebino), predstavite (npr. osebo, dogajalni čas, dogodek, slogovna sredstva) – s pripovedovanjem, z opisovanjem in označevanjem ...
2. Razčlenite, razložite, primerjajte, ponazorite (s primeri), povzemite (npr. ugotovitve): razčlenjevanje problemov – analiza posameznosti in razmerij, npr. znotraj pojava/odnosov/dogajanja, vzročno-posledično razvijanje ter dokazovanje trditev s konkretnimi primeri; razlaganje primerjalnih trditev in ponazarjanje/dokazovanje s podobnostmi in/ali razlikami ter povzemanje/posploševanje ugotovitev (sintetiziranje) – z razlaganjem in dokazovanjem na različnih ravneh ...
3. Presodite, ovrednotite, komentirajte, opredelite se, utemeljite, pojasnite: opredeljevanje in utemeljevanje vrednostnih meril na različnih ravneh in z različnih vidikov (čustveno, izkušensko, literarno, sociološko, filozofsko ...).

5.2 Razčlemba izhodiščnega besedila

Prikazani so samo nekateri tipi nalog zaprtega in polodprtega tipa, v Izpitni poli 2 pa se lahko poleg navedenih uporabljajo tudi drugi.

Izhodiščno besedilo

ZADNJA STRAN

DELO FT, finančno-gospodarska priloga, 10. april 2007

KOLUMNA

Veliki brat

ROBERT LIČEN

1 Ko sem bil majhen fantič, smo v naselju, kjer sem živel, z drugimi fantiči iz okolice ustanovili nekakšno tajno društvo. Sem in tja smo kakšno ušpičili, in če so bile te dogodivščine resnično izvirne, sem si želel, da bi nas kdo posnel in bi se potem lahko videli vsaj na televiziji, če že ne kar na filmu.

2 Ko sem končeval osemletko, mi je prišla v roke Orwellova knjiga z naslovom »1984«. Spominjam se, da je bilo branje zelo vznemirljivo, pa tudi, da mi je ta knjiga takrat pomenila neke vrste prelomnico v prebiranju literature. Za tiste, ki romana ne poznate, naj omenim, da gre za kultno delo, kjer avtor opisuje družbo leta 1984, ki bo odvisna od »Velikega brata«; ta bo strogo predpisal celotno dogajanje in način življenja vsakega posameznika v družbi, vse to pa nadzoroval s celotnim sistemom kamer. Skratka – grozljivka in znanstvena fantastika hkrati (Orwell je knjigo napisal nekaj desetletij pred tem). Potem sem s strahom čakal to leto – in zgodilo se ni nič. Vsaj na videz.

3 Ko so teroristi v Londonu napadli podzemno železnico, sem prvič z grozo ugotovil, da ima

policija v tem glavnem mestu Orwellove domovine vsako ulico nadzorovano s sistemom kamer. Uradno izključno zaradi varnosti vseh ljudi, ki se tam gibljejo. Lepo vas prosim, kakšna varnost le! Kamere niso preprečile terorističnih napadov, policiji so sporočile samo to, kdo se je sam razstrelil.

4 Ko se je v tujini pojavil TV-šov Big Brother, sem nejeverno skomignil z rameni in si rekel, da je to pač še ena dekadentna resničnostna oddaja, kjer so producenti pripravljeni iti čez vse meje dobrega okusa, le da si povečajo gledanost. Verjel sem, da se »ta oddaja pri nas ne more zgoditi«. Kakšna zmot!

5 Ko je na naše ekrane prišel ta resničnostni šov, sem bil skoraj šokiran. Najprej ga nisem hotel niti pogledati, a sem se odločil, da to enkrat oziroma dvakrat vendarle storim. Postavilo se mi je vprašanje, kaj mora biti človeku, da se da prostovoljno zapreti v kletko za potencialnih 75.000 evrov in se tam ob pomanjkanju osnovnih življenjskih potrebščin nato nekaj tednov dela norca iz sebe in iz svoje družine. Kje so meje človeškega dostojanstva? Se TV-producenti nič ne vprašajo, kakšni sta njihova družbena vloga in odgovornost? Res je, da morajo biti razni šovi s slačenjem zelo zanimivi in gledani, a prepričan sem, da se gotovo ne smejo predvajati ob uri, ko sedijo pred TV-ekranom otroci.

6 Verjetno so za prvi tak šov dobili producenti idejo prav od Orwella. On je v svoji knjigi opisal občutek, ko te nekdo 24 ur nadzoruje, kot grozljiv, strašljiv in za mislečega človeka nevreden. Prepričan sem, da niti za trenutek ni pomislil, da bi se kdo tako malo

cenil, da bi se dal prostovoljno nadzorovati tudi v svojih najintimnejših trenutkih.

7 Celodnevno spremljanje in nadzorovanje življenja nekaj ljudi s kamerami se mogoče komu zdi dobra ideja, dokler ni spremljan sam. Vem, da to oddajo vsakodnevno gleda kar nekaj zdolgočasenih Slovencev, a sami se nikakor ne bi podali v to prostovoljno cirkuško areno. Vem, da to oddajo v glavnem spremlja mladina, da se potem dela norca iz v šovu nastopajočih.

8 Naloge, ki jih tem revežem dodeljujejo, so po mojem skrajno primitivne in ponižujoče. Res moraš biti inteligenten, da se spomniš naloge, ki prepoveduje govor cel teden, da si izmisliš nosečnost – in če naloge ne izpolniš, si kaznovan z odvzemanjem hrane.

9 Sprašujem se, kakšen bo naslednji resničnostni šov. Ta, Veliki brat, je šel s svojimi nalogami krepko čez rob morale in etike. In če družba res potrebuje takšne šove, da se naslaja nad nemočjo posameznikov in iz tega črpa svojo življenjsko energijo, potem je z njo nekaj hudo narobe.

10 Vedno sem bil mnenja, da je zadnje, kar človek lahko izgubi, njegovo dostojanstvo. V tem primeru s(m)o dostojanstvo izgubili vsi, producenti in vsi nastopajoči na eni strani ter gledalci na drugi.

Kam že gre naša družba?

(Prirejeno po: ROBERT LIČEN, predsednik uprave Steklarne Rogaška.)

5.2.1 Naloge zaprtega tipa

► Naloga alternativne izbire

Oddaja *Big Brother* je licenčna oddaja, podobno kot npr. oddaji *Lepo je biti milijonar* in *Piramida*. Presodite, ali je izbira angleškega imena *Big Brother* za oddajo na slovenski televiziji namesto slovenskega prevoda ustrezna. Pri presoji upoštevajte pravila slovenskega pravopisa in dejstvo, da je slovenski prevod Orwellove knjige *1984* prvič izšel že leta 1967. Obkrožite DA ali NE in izbiro utemeljite v povedih.

DA / NE

(1 točka)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	1	♦ NE	

► Naloga izbirnega tipa

S katerim prevladujočim namenom je pisec napisal izhodiščno besedilo? Obkrožite črko pred ustreznim odgovorom.

- A Da bi bralci izvedeli čim več podatkov o TV-oddaji Big Brother.
- B Da bi bralci redno spremljali TV-oddajo Big Brother in podobne šove.
- C Da bi mu bralci sporočili, kaj oni menijo o TV-oddaji Big Brother.
- D Da bi bralce prepričal o neprimernosti in prilehnosti TV-oddaje Big Brother.
- E Da bi bralci navezali stik z ustvarjalci TV-oddaje Big Brother.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	2	♦ D	

► Naloga povezovanja

Katere odstavke izhodiščnega besedila bi lahko povzeli z navedenimi vprašanji? Številke odstavkov zapišite na črtice za povedmi.

Kdaj se je pisec prvič zavedel, da se je začela Orwelova pripoved uresničevati? _____

Kako je po mnenju pisca Orwell doživljal svet, v katerem si nenehno nadzorovan? _____

Kako je Orwellov roman s svojo zgodbo vplival na pisca izhodiščnega besedila? _____

(3 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	1	♦ 3	
	1	♦ 6	
	1	♦ 2	
Skupaj	3		

► Naloga s kratkim odgovorom

Kaj je tema celotnega besedila *Veliki brat*? Odgovor v obliki samostalniške besedne zveze zapišite na črto.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	2	ena od: ♦ (televizijska/resničnostna) oddaja ♦ šov Big Brother ♦ Veliki brat ♦ oddaja Big Brother na slovenski televiziji	Neustrezno: kritika/neodobravanje Big Brotherja/opazovanje prek kamer ...

► Naloga dopolnjevanja

V 7. odstavku je govor o dveh skupinah gledalcev TV-oddaje *Big Brother*. Dopolnite piščeve trditve o njiju, tako da boste vsak stavek dopolnili s predvidenima stavčnima členoma.

_____ si TV-oddajo *Big Brother* ogleda _____.
prisl. dol. č. osebek

_____ to oddajo gleda _____.
prisl. dol. n. osebek

(4 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	1	npr., ena od: ♦ Vsak dan ♦ Dan za dnem ♦ Vsakodnevno	
	1	♦ (kar) nekaj (zdolgočasenih) Slovencev	
	1	ena od: ♦ V glavnem ♦ Večinoma ♦ Pretežno	
	1	♦ mladina	
Skupaj	4		

► Naloga razvrščanja

Dogodke, o katerih govori pisec izhodiščnega besedila, uredite v zapovrstje, v kakršnem so se dejansko zgodili.

Na črtice zapišite številke od 1 (prvi dogodek) do 6 (zadnji dogodek).

_____ Pisec izhodiščnega besedila si ogleda slovensko TV-oddajo *Big Brother*.

_____ Orwell napiše knjigo *1984*, v kateri se pojavi Veliki brat.

_____ Slovenska televizija začne predvajati TV-oddajo *Big Brother*.

_____ V tujini začnejo predvajati resničnostno oddajo *Big Brother*.

_____ Pisec v besedilu *Veliki brat* predstavi svoje razmišljanje o oddaji.

_____ Pisec izhodiščnega besedila prebere knjigo *1984*.

(3 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	3	♦ 5 ♦ 1 ♦ 4 ♦ 3 ♦ 6 ♦ 2	Za 3 pravilne rešitve – 1 točka; za 4, 5 pravilnih rešitev – 2 točki; za 6 pravilnih rešitev – 3 točke.

► Naloga korekcije

Popravite pravopisne napake v spodnji povedi.

Ko sem končeval osemletko mi je prišla v roke orwellova knjiga z naslovom »1984«.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	2	♦ Ko sem končeval osemletko, mi je prišla v roke Orwellova knjiga z naslovom »1984«.	Za vsako pravilno popravljeno napako 1 točka, skupaj 2 točki.

5.2.2 Naloge polodprtega tipa – strukturirane naloge

1. Preberite poved in rešite naloge.

On je v svoji knjigi opisal občutek, ko te nekdo 24 ur nadzoruje, kot grozljiv, strašljiv in za mislečega človeka nevreden.

1.1. S simboli prikažite stavčno sestavo izpisane povedi (S-strukturo).

1.2. Ali je vejica pred veznikom kot pravilno uporabljena? Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

- A Da, saj veznik kot stoji na začetku odvisnega stavka in ne besedne zveze.
- B Da, saj pred veznikom kot vedno stoji vejica, tudi če ne uvaja stavka.
- C Da, saj veznik kot sicer uvaja le besedno zvezo, a stoji za vrinjenim odvisnim stavkom.
- D Ne, saj veznik kot uvaja samo besedno zvezo in ne odvisnega stavka.
- E Ne, saj pred veznikom kot nikoli ni vejice, ker je to priredni veznik.

1.3. Poved strnite v enostavno in jo zapišite na črte.

(6 točk)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	2	♦ $\frac{S}{2} / \frac{S}{2}$ S	
1.2	1	♦ C	
1.3	3	♦ On je v svoji knjigi opisal občutek 24-urnega nadzora/nadzorovanja kot grozljiv, strašljiv in za mislečega človeka nevreden.	Do 2 točki za pomensko ustrezno strnitev in 1 točko za jezikovno pravilnost ustrezne enostavne povedi.
Skupaj	6		

5.2.3 Naloga odprtega tipa – tvorjenje krajšega neumetnostnega besedila

Zamislite si, da ste Matej/Mateja Kovač, predsednik/predsednica dijaške skupnosti na Gimnaziji Maribor (*Cankarjeva 12, 2000 Maribor*). Na svojem sestanku 15. maja 2007 ste razpravljali tudi o zelo priljubljeni TV-oddaji *Big Brother*, ki se večini ne zdi primerna. Zato ste sklenili, da boste na programski svet televizijske hiše (*Novi kanal, Slovenska 7, 1000 Ljubljana*) naslovili **uradno pritožbo**. V njej se pritožite, ker je oddaja zaradi neprimerne vsebine in slabega vpliva na mlade gledalce na sporedu ob neustreznem času. Ob koncu dodajte kak predlog za rešitev problema. Vaše besedilo naj obsega 130–160 besed. Svetujemo vam, da besede na koncu preštejete in število zapišete.

(27 točk)

Naloga Primer besedila

(Matej Kovač)
 Dijaška skupnost Gimnazije Maribor
 Cankarjeva 12
 2000 Maribor

Maribor, 20. maj 2007

(Programski svet/Programski svet Novega kanala)
 Novi kanal
 Slovenska 7
 1000 Ljubljana

PRITOŽBA (ZARADI NEPRIMERNEGA ČASA PREDVAJANJA ODDAJE BIG BROTHER)

(Upoštevamo tudi Zadeva: Neprimeren čas predvajanja oddaje Big Brother)

(Spoštovani!)

Pišem vam v imenu dijaške skupnosti Gimnazije Maribor. Na svojem sestanku 15. maja 2007 smo namreč razpravljali tudi o vaši oddaji Big Brother, ki si jo ogleda veliko dijakov, čeprav je njena vsebina sporna in lahko s ponižujočimi nalogami za tekmovalce še posebej na mlade slabo vpliva.

Pritožujemo se, ker je oddaja na sporedu pred 22. uro. Takrat televizijski spored spremlja tudi veliko mladih, ki ne znajo vedno presoditi, kaj je sprejemljivo. Večina se jih iz tekmovalcev samo norčuje in jih tako še dodatno poniža. Predlagamo, da oddajo premaknete na poznejši čas/da v času, ko je pred TV-zasloni veliko mladih, predvajate oddaje s primernejšo vsebino.

Z željo, da do podobnih zapletov ne bi več prihajalo, vas lepo pozdravljam.

Matej Kovač,
 predsednik dijaške skupnosti /
 Predsednik dijaške skupnosti
 Matej Kovač
 (Maribor, 20. maj 2007)

Naloga	Točke	Merila	Dodatna navodila
Zgradba			
do 2	♦	naslov sporočevalca, naslovnika, kraj in datum pisanja	2 točki za vse popolne elemente na ustreznem mestu, 1 točka za 2 popolna elementa na ustreznem mestu.
1	♦	ime besedilne vrste	Upoštevamo tudi poimenovanje zadeve.
1	♦	(spoštljiv nagovor in) vljudnostni zaključek	
1	♦	podpis z imenom in navedbo funkcije	
1	♦	odstavčnost	
1	♦	obseg	+/- 10 besed
Vsebina			
do 2	♦	poimenovanje predmeta pritožbe, npr. pritožujemo se zaradi neprimerne časa predvajanja TV-oddaje Big Brother (predmet pritožbe je lahko izražen eksplicitno v besedilu ali v imenu besedilne vrste)	
do 3	♦	opredelitev okoliščin pisanja (kdo se pritožuje; kdaj in zakaj so dijaki o problemu govorili)	
do 3	♦	utemeljitev pritožbe	Neprimernost vsebine – 1 točka, vpliv na gledalce – do 2 točki.
do 2	♦	predlog rešitve	
Slogovna ustreznost			
5			Za vsako vrsto napak (natančnost, jedrnatost, jasnost, primernost) odštejemo 1 točko do 0 točk. Če besedilo obsega manj kot polovico spodnje meje zahtevanega števila besed, se slogovna ustreznost ovrednoti z do 2 točkama.

Jezikovna pravilnost		
	5	Za vsako napako odštejemo 1 točko do 0 točk. Če besedilo obsega manj kot polovico spodnje meje zahtevanega števila besed, se jezikovna pravilnost ovrednoti z do 2 točkama.
Skupaj	27	

5.2.4 Navedba tipičnih glagolov, ki izražajo zahtevano dejavnost

Naloge zaprtega tipa, npr.:

- dopolnite povedi/preglednico,
- podčrtajte stavčne člene,
- navedite značilnosti,
- poiščite razloge,
- slogovno izboljšajte,
- izpišite podatke,
- zapišite pravilen popravek/popravite,
- ugotovite,
- poimenujte prvino,
- preoblikujte/pretvorite (strnite, razširite) besedno zvezo/stavek/poved,
- s simboli prikažite zgradbo povedi.

Naloge polodprtega tipa, npr.:

- razložite vlogo (npr. mednaslova),
- pojasnite,
- utemeljite,
- primerjajte,
- presodite/ovrednotite,
- komentirajte glede na/s stališča ...

Naloga odprtega tipa: napišite/tvorite neumetnostno besedilo.

6 USTNI IZPIT

Kandidat ustni izpit opravlja pred šolsko izpitno komisijo, ki skrbi za pravilno izvedbo ustnega izpita, oceni uspeh kandidata s točkami in poskrbi za pravilen izračun točk.

Kandidat odgovarja na vprašanja z izpitnega listka. Izpitni listek za ustni izpit vsebuje besedilo za interpretacijo in tri vprašanja, ki jih sestavi DPK SM za slovenščino. Teme na listku se ne ponavljajo. Izpraševalec lahko kandidatu postavlja dodatna vprašanja, s katerimi se razčlenjujejo vprašanja z izpitnega listka.

Kandidat ima pravico do 15-minutne priprave na ustni izpit in pravico enkrat zamenjati izpitni listek. Ustni izpit traja največ 20 minut.

Vprašanja za ustni izpit iz slovenščine so zastavljena ob literarnem/polliterarnem in kratkem neumetnostnem besedilu⁸. Kandidat:

- glasno bere predloženo literarno/polliterarno besedilo,
- odgovarja na literarno vprašanje o tem besedilu in
- odgovarja na pregledno vprašanje iz književnosti (na 75 % izpitnih listkov) ali strukturirano vprašanje o vlogi in položaju slovenskega jezika v preteklosti in sedanjosti ob literarnem/polliterarnem ali kratkem neumetnostnem besedilu (na 25 % izpitnih listkov).

6.1 Zgradba izpitnega listka – vrste nalog oziroma vprašanj

1. **Interpretativno branje literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka iz njega** (po vsakoletnem posebnem izboru iz učnega načrta)
2. **Vprašanje ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku iz njega** (usmerjena interpretacija oz. dialog); ob njem kandidat:
 - razloži izbrano besedilo, pri čemer upošteva motivno-tematske značilnosti, slog in zvrst ter vrsto besedila, in ga umesti v sobesedilo, če gre za odlomek (*2. taksonomska stopnja*);
 - predstavi obdobje, v katerem je literarno delo nastalo, in avtorja (*1. taksonomska stopnja*);
 - aktualizira sporočilo besedila (*3. taksonomska stopnja*).

3. **A) Pregledno vprašanje iz književnosti**

Sestavljeno je iz treh podvprašanj:

- (primerjalne) predstavitve temeljnih značilnosti literarnozgodovinskih obdobj, smeri, poetik avtorjev, vrst in zvrsti (*1. taksonomska stopnja*);
- ponazoritve značilnosti oziroma razlike/podobnosti s pomočjo (obravnavanih) literarnih besedil (*2. taksonomska stopnja*);
- vrednotenja in aktualizacije vloge/pomena literarnih pojavov s stališča osebne in družbene izkušnje (*3. taksonomska stopnja*).

⁸ Vprašanja za ustni izpit se ne prekrivajo z vsebino pisnega izpita, tj. z vprašanji šolskega eseja in vprašanji pri razčlembi neumetnostnega besedila. Vprašanja iz jezika se nanašajo na jezik v prostoru in času, na jezikovne priročnike in jezik v besedni umetnosti.

3. B) Strukturirano vprašanje iz jezika

Vprašanje se navezuje na izhodiščno besedilo: literarno/polliterarno ali kratko neumetnostno besedilo (npr. publicistična novica, odstavek komentarja, poročila ...; strokovni leksikonski ali enciklopedijski sestavek; javno ali uradno povezovalno besedilo, npr. pismo, prošnja, volilni listič ...; uradovalna besedila, npr. člen zakona, predpisa ...), povezano s položajem in vlogo slovenskega jezika v preteklosti in sedanjosti.

Sestavljeno je iz treh podvprašanj:

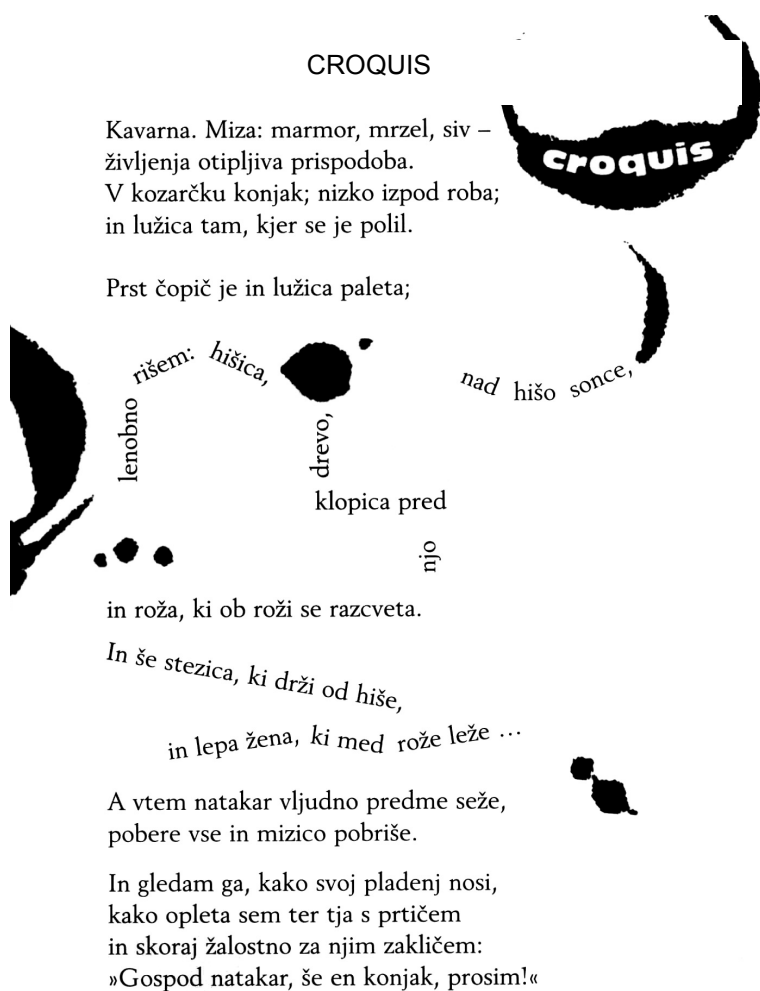
- preglednega vprašanja, povezanega z zvrstnostjo slovenskega jezika, njegovo zgodovino ali vlogami v sedanjosti (*1. taksonomska stopnja*);
- uporabnega vprašanja – razumevanje, ponazarjanje ob konkretnem primeru, uporaba podatkov, analiza ob izhodiščem besedilu (*2. taksonomska stopnja*);
- vprašanja, ki zahteva kritično vrednotenje, zahtevnejšo primerjavo, ustvarjalno uporabo, preoblikovanje v drugi kod (*3. taksonomska stopnja*).

6.2 Primera izpitnega listka

V katalogu so objavljeni zgolj primeri nalog. DPK za SM za slovenščino vsako leto določi kombinacijo nalog za complete listkov za ustni izpit. Naloge se lahko kadarkoli spremenijo.

6.2.1 S pregledno nalogo iz književnosti

Janez Menart (1929–2004)

ali
CELULOIDNI PAJAC

Vse je zaigrano,
vse je šlo k hudiču.
Kar mi da življenje,
je kot ničla k niču.

Sem samo pajacek,
ki ga stre mezinec.
Žal, da tak pajacek
nosi v nogah svinec.

Če spustiš pajacka,
ko stoji na glavi,
se spet sam od sebe
na nogé postavi.

V tem je vsa nesreča,
vsa obstojnost niču,
sicer vse odšlo bi
prav zares k hudiču.

1. Glasno branje pesmi.
2. Razložite izbrano besedilo. Pri tem upoštevajte motivno-tematske značilnosti, slog in zvrst ter vrsto besedila. (Če gre za odlomek, ga umestite v sobesedilo.)
Kaj veste o obdobju, v katerem je literarno delo nastalo, in kaj o avtorju?
Kaj besedilo sporoča vam oz. današnjemu bralcu?
3. Tradicionalni in modernistični roman.
Razložite, v čem se razlikujeta tradicionalni in modernistični roman. Svoj odgovor utemeljite s pomočjo literarnih besedil, ki jih poznate.
Katera od teh dveh vrst romana je za vas zanimivejša in zakaj?

6.2.2 S strukturirano nalogo iz jezika

Prežihov Voranc (1893–1950)

SAMORASTNIKI

Lepi so bili tudi vsi njeni otroci, vsi visoko zrasli, ravni, močni, žarečih oči, ker so vse imeli od nje. Metina samosvojost se je zmeraj bolj oprijemala otrok. Pri njih je bila mati vse, podoba očeta Ožbeja je le medlela v njihovih dušah in počasi popolnoma zginjala. Niso bili bojazljivi, ali ljudi so se izogibali in niso nikomur zaupali ter se vedli kot trdobočneži. Če jih je kdo iz nagajivosti vprašal, čigavi so, so odgovarjali, ko so še komaj znali obračati jezik:

»Hudabivški pankrti smo!«

»Ali niste karniški?«

»To pa že kar!« so se neprijazno odrezali.

Zato jim je soseska po malem začela rekati tudi »samorastniki«. Ko so komaj zlezli iz gnezda, so morali že v službe za pastirje; pasli so po vseh belanskih globačah, po planinah Obirja, Pece in Olševe. Meta je vsakemu naredila za popotnico velik križ na čelo, pod pazduho mu je stisnila par novih cokel, ki jih je sama napravila za novega odhajača, za slovo pa mu je še rekla:

»Zdaj greš v boj za kruh! Ta boj bo težak, ali premagal ga boš, če ne boš pozabil, da si moj, da si Hudabivnikov ...«

ali

BOJ NA POŽIRALNIKU

Novi požiralnik je sluzil na gornjem koncu »bradavice«, sredi krompirjeve setve. Kdor bi teh požrešnih pošasti ne poznal, bi taki pohlevni mokroti ne pripisoval nobene važnosti. Toda Dihurji so vedeli, s kom imajo opravka. Take rumene potuhe se hitro širijo in bogato rodijo. Začel se je cediti na najnevarnejšem mestu, na mali vzboklini, od koder bi lahko požiral rast na vse strani. In ravno to leto je bil krompir nenavadno lep, bahave, temnozeleno rasti in goden za grobanje.

Dihurji so od zglavja požiralnika do ozar izkopali drago, lepo med krompirjevimi brazdami, da pri tem niti enega grma niso poškodovali. Draga pa ni zajela niti tretjine mokrote. Zemlja je začela kipeti v vedno večjem krogu in na obronkih so slinili novorojeni požeruhi. Mokrotne čeljusti so se odpirale in grozile požreti celo repišče.

Tedaj so se Dihurji zakadili v kipečo zemljo s krampi in motikami. Podžigala sta jih strast in srd.

Razparali so površje vzbokline in ji z globokim rovom prodrli v osrčje, kjer je bil izvir njihove nesreče. Medtem ko so od kraja še čuvali krompirjeve sadeže, se jih izogibali in posamezne grme z rokami prenašali na suhi svet, jih je boj kmalu popolnoma obsedel. Videli so le še sluzaste čeljusti, ki so segale po vedno večjem delu njive. Besno so vrtali za novimi slinastimi ranami, odpirali jim žile in jim izcejali rjavi strup v globok kanal, ki so ga izkopali od glavnega vira čez vso njivo do ozar.

Bosi in gologlavi, pokriti z blatom, so vrtali kakor krti. Pri tem niso čutili ne utrujenosti ne lakote. Dihur sam je oral pri zglavju glavnega požiralnika in mu brez oddiha razkopaval rebra. Mladi Dihurji pa so napadali ostale izvirke, kidali zemljo in raztegovali mrežo odtokov v glavni kanal. Doma je ostala samo Micika.

1. Glasno branje izbranega besedila.
2. Razložite izbrano besedilo. Pri tem upoštevajte motivno-tematske značilnosti, slog in vrst ter vrsto besedila. (Če gre za odlomek, ga umestite v sobesedilo.)
Kaj veste o obdobju, v katerem je literarno delo nastalo, in kaj o avtorju?
Kaj besedilo sporoča vam oz. današnjemu bralcu?
3. Iz odlomka izpišite tri primere narečja. Za katero narečje so značilni ti izrazi? Pojasnite, zakaj je pisatelj v svojem delu uporabil narečne prvine. Predstavite še preostale socialne vrste slovenskega jezika.

7 KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Z Zakonom o maturi in na njegovi podlagi sprejetimi podzakonskimi akti je določeno, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.⁹

Možne so te prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih izpitnih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja (tudi odmorov; mogočih je več krajših odmorov) in prekinitev izpita splošne mature po potrebi;
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. Braillova pisava, povečava, zapis besedila na zgoščenki, zvočni zapis besedila na zgoščenki ...);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga mize ...);
6. uporaba posebnih pripomočkov (računalnik, Braillov pisalni stroj, ustrezna pisala, folije za pozitivno risanje ...);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnik bralec, pisar, tolmač v slovenski znakovni jezik, pomočnik za slepe in slabovidne);
8. uporaba računalnika za branje in/ali pisanje;
9. prirejen ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitev, branje z ustnic, prevajanje v slovenski znakovni jezik);
10. prilagojeno ocenjevanje (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo; pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

Ocenjevanje ustnega izpita pri kandidatih s posebnimi potrebami s težjo govorno motnjo

PRIMER:

Pri **ustnem izpitu** je maksimalno število točk **20**. Kandidat je pri ocenjenih postavkah dosegel npr. 15 točk od 17 (postavka *Glasno branje predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka, vredna 3 točke, je bila izločena iz ocenjevanja*), kar je 88,2 %. Pri izločeni postavki se kandidatu določi enak odstotek, kakor ga je dosegel pri ocenjenih postavkah (88,2 % od 3 točk je 2,6 točke). Število točk na izpisu je torej **18 od možnih 20 osnovnih točk**.

Ta del izpita je vreden 20 % celotnega izpita, kandidat je dosegel **18,00 odstotnih točk**.

Priznane točke se vedno zaokrožijo navzgor (npr. 2,1 točke se zaokroži na 3 točke).

⁹ Besedilo velja za vse predmete splošne mature in se smiselno uporablja pri posameznem izpitu splošne mature.

8 LITERATURA

Učbeniki in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, so zbrani v Katalogu učbenikov za srednjo šolo in objavljeni na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo www.zrss.si.